

II
14.895

DIN TRECUTUL LICEULUI CAROL I

cu prilejul
Sărbătoririi
Centenarului

20 Mai 1826

26 Oct. 1933

(Extras din „Ion Maiorescu”
No. 7-8, 1933.)

1933

Scrisul Românesc + Craiova

DIN TRECUTUL LICEULUI CAROL I

cu prilejul
Sărbătoririi
Centenarului

20 Mai 1826

26 Oct. 1933

(Extras din „Ion Maiorescu”
No. 7-8, 1933.)

II 14895

1933

Scrișul Românesc + Craiova

REGELE CAROL I
Patronul Liceului

REGELE FERDINAND I

SUPUȘII SE INCHINA

*In goană pornească Ceaușii!...
Iar tineri ce moartea cu pavăza mint,
Spre zări să vestească din trâmbiți de-argint,
Că Regele=și cheamă supușii.*

*Opaiți de ambră aprindeți pe altar
Și smîrnă să ardă pe ruguri!...
Cădelnițe'n aer să legene rar
Fecioarele albe...
Ca'n basme de-alint,
In cupe bătute în stîns mîrgărint,
In grele potire de aur,
Din scorburi să strîngă al umbrei nectar,
Și=avântul vieții din muguri.*

*In tainiști de suflet, sub grele tăceri,
Unde pălește nădejdea
Sub candela stinsă de lungi privegheri,
Purtați spon de slavă și calde chemări...
Să vină poporul, în roi, pe cărări,
Să=L vadă pe Rege.*

*Azi, Regele poartă un aspru vestmânt
Din tort de isbândă și jertfă.
Azi, Regele poartă cununa cea grea,
Ce=0 duce prin vreme, pe brațe de nea,
Iubirea=Tăcută.*

*Și=a mantiei trenă se'ntinde'n trecut:
O punte de raze pe țandări de scut,
O geană de soare pe cute de zări,
Spre aspre și mute cărări.*

*Prin pânze de neguri, prin noapte adâncă,
S'adună eroii cei palizi...
Prin hăuri se'ngână chemări ce nu mint:
Lungi sponuri de trâmbiți de=argint...
Și'n raza mantiei lumină și scut,
Se'nșiră în palid convoi nevăzut.*

*Slăoiți=i!... Vin morții!...
Se lasă'ntre noi pe aripi de stinsă lumină.
Chemarea cea lină din moarte=i culege;
Invins=au uitarea și legile sorții,
Să=L vadă pe Rege.*

*Supușii se'nchină cu gând înflorit,
Cu sufletul clocot de mare...
Ridică toiagul, O, Rege Slăvit!...
In glas de fanfare și trâmbiți de=argint,
Să'nceapă serbarea!*

SABINA PAULIAN.

Octombrie 1933.

Clădirea actuală a liceului, construită în 1893—1895 în urma dispozițiilor date de Regele Carol I cu prilejul vizitei din 1890. Lucrarea s'a făcut și cu stăruința Ministrului de Instrucțiune Publică, Tache Ionescu. În 1923 și 1930 după incendiu, s'au făcut adăogiri și înfrumusețări.

DIN TRECUTUL LICEULUI CAROL I DIN CRAIOVA INCEPUTURILE ȘCOALEI

de Prof. MIH. PAULIAN, Directorul liceului.

Liceul Carol I din Craiova a împlinit încă din anul 1926 un veac de existență. Activitatea acestei școale se răsfrânge bogat peste întreaga Oltenie timp de o sută și mai bine de ani pentru faptul, că liceul Carol I este cea mai veche școală secundară din această parte a țării, dar și pentru că în primele sale decenii de viață, prin organizarea pe care o avea, patronă și supraveghea școala românească din cele cinci județe ale Olteniei.

În afară de acest lucru, din mijlocul acestei școale au eșit generații multe de elevi, cari, activând serios pe toate tărâmurile de creație națională, au servit ca pioni în opera de înfăptuire a unui stat modern românesc în sec. XIX și începutul celui de al XX-lea, precum și pentru creiarea unei culturi și civilizații române. Din rândurile dascălilor și elevilor școalei noas-

tre străduințele inovatoare ale unora s'au legat cu tradiția și au format România de astăzi, ferită, printr'un instinct sănătos și robust de zguduii distrugătoare, dar și ridicată într'un timp foarte restrâns pe planul vieții altor state, ce au în urmă-le o mare vechime și o însemnată evoluție culturală și politică.

Într'adevăr: numai o sută de ani sunt dela revoluția lui Tudor Vladimirescu, și mult mai puțini dela Vodă Cuza și mai ales dela marele Rege Carol I, întemeietorul statului modern românesc. Cu toate acestea, neamul românesc, sub imboldul inovator al conducătorilor și datorită capacității sale de a-și asimila în scurt timp progresele civilizației europene și de a creia apoi el însuși un început de civilizație occidentală, a învins piedica timpului și a experienții prea domoale, ajungând la starea în care îl vedem astăzi.

Infiripările și închegarea mai temeinică a aspirațiilor culturale și naționale ale țării noastre se datoresc în mare măsură și școalei. Și, dacă și pe acest teren numai o sută de ani de școală național-românească se împletesc cu cei o sută de ani dela începuturile de îndreptarea Românismului spre organizarea de astăzi, rosturile unei instituții ca liceul Carol I, care numără în trecutul său același număr de ani ca și ai școalei românești în general, sunt de o mare însemnatate pentru sufletul și cultura românească.

Liceul „Carol I” a înlesnit promovarea culturii în partea de Vest a țării noastre și a trimis vieții publice românești elemente care au fost și sunt considerate ca elita calităților creatoare și organizatoare ale poporului nostru. Alături de ei mulțimea de absolvenți ai liceului crescută în dragostea de cultură și de neam, a format pentru Oltenia și țara întreagă o pleiadă de harnici muncitori, de entuziaști vizionari cari s'au identificat în momentele mari istorice ale țării cu toate aspirațiunile pe care de secole le cultivă cu piositate poporul nostru.

Destinele acestei școale au fost orânduite de cei care avea mai bun în el sufletul boerimeii craiovene, și al tuturor cărturarilor, care cu mult înainte de 1826 se interesau de mersul vechii școale domnești dela Craiova.

Când la 1816 acești boeri se adresează domnitorului țării, Caragea, pentru îmbunătățirea mersului școalei, își exprimă în felul următor motivele convingerii lor pentru însemnatatea acestei instituții: **„Pentru că învățătura împodobește pă oameni cu**

Statuia lui «Ion Maiorescu» așezată în fața liceului. A fost ridicată prin stăruința d-lor prof. N. Bănescu și V. Mihăilescu. Ion Maiorescu a fost inspector al «Școlii Centrale» din Craiova între 1837-1848. Lui i se datorește organizarea temeinică a liceului nostru.

II 14.895

înțelepciunea, cu cuvântul, cu luminarea credinței și a cunoștinței de Dumnezeu și a stăpânirii și cu dragostea aproapelui său din care izvorăște păzirea dreptății...”

Iar cărturarul Ion Maiorescu, fost inspector (director) al școlii noastre între 1837—1848 spunea următoarele elevilor săi: „Eu, frate, încă am văzut multe, și în toate aceste multe m’am convins că noi, fără carte, aici, în țara aceasta, și mai departe, în țările acelea locuite de Români, multă viață nu vom avea.

Am fost eu în țările Apusului, și, apoi, fost-am și la Viena, și pe acolo, pretutindeni, am înțeles că nimic alt nu întărește și nu împodobește viața omului și, deci, viața poporului, mai mult ca învățătura, știința și artele. Asta n’o uitați, frate, în toate luptele vieții voastre, c’apoi încă și noi vom ajunge ca Polonii, și nu-i frumos, nu-i bine¹⁾....

Să lucrați! Am lucrat, frate și noi, dar voi încă mai mult să lucrați”.

După Ion Maiorescu, șirul însemnat de dascăli, de fel din Craiova sau veniți de pe toate meleagurile Românismului și-au unit gândurile cu ale înaintașilor lor, culegând inspirație din nevoile cărturărești ale neamului și au continuat opera începută cu ani în urmă.

Dar școala noastră a avut și un alt mare avantaj pe care îl notăm aici cu toată recunoștința; el a fost un imbold de muncă pentru toți câți au condus sau au stat sub acoperământul ei. Dela 1885, 11 Noembrie, în urma vizitei cu care a fost onorat liceul de către măritul Rege Carol I, întemeietorul Dinastiei noastre, școala a trecut sub „Înaltul Său Patronaj”.

Ochiul veghetor al Regelui Românilor, la care s’a adăogat atențiunea Regelui Ferdinand I, întemeietorul României de astăzi și care ca Principe Moștenitor a vizitat școala noastră în 1890 împreună cu Augustul Său Unchiu, au făcut ca din liceul Carol I din Craiova să se realizeze o școală model în toată țara atât din punct de vedere al organizării didactice cât și al clădirii. Atențiunea protectoare a Dinastiei noastre a continuat direct sau prin sfetnicii Săi să se manifeste cu prisosință asupra liceului „Carol I”.

Măria Sa Regele Nostru „Carol II” a onorat Școala prin

1). N. Bănescu și V. Mihăilescu: Ioan Maiorescu. Buc. 1912, pag. XXI. (Cuvintele acestea au fost săpate și pe soclul statuei lui I. Maiorescu, ridicată în Craiova prin stăruința D-nilor N. Bănescu și V. Mihăilescu.

vizita ce i-a făcut-o ca Principe Moștenitor al Tronului, în anul 1922.

Iar acum, când liceul își reamintește sărbătorind cei 100 de ani de activitate pe ogorul cărții românești, M. S. Regele Carol II, „**Voevodul culturii românești**”, ctitorul nouilor și marilor realizări de civilizație românească de după încheierea neamului, onorează cu prezența Sa acest eveniment și, înnodând firul trecutului regeștilor atențiuni cu al prezentului și viitorului, pecetluște încă odată pentru toți supușii Săi, elevi sau prieteni ai liceului binevoitoarea atențiune a Dinastiei Române pentru școala noastră. Din ea își vor culege toate generațiile ce se vor perinda prin această școală imbolduri de muncă, recunoștință și devotament pentru călăuzitorul destinelor neamului nostru.

* * *

Liceul „Carol I”²⁾ își are începutul în vechia „Școală Domnească” dela Mănăstirea „Obedeanul” reorganizată și redeschisă, după revoluția lui Tudor Vladimirescu, pe baze naționale de către dascălii Stanciu Căpățineanu și Grigorie Pleșoianu, elevii lui I. Heliade Rădulescu. Școala avea curs primar și o clasă de umanioare (curs secundar) și a început la 1826, Maiu 20.

Înainte de această dată, Mănăstirea „Obedeanul” ctitoria paharnicului Constantin Obedeanu (diata din 1753, Martie 24) fusese folosită, după cum se însemnează în diferite hrisoave domnești și anaforale boerești, tot pentru școală și pentru spital.

Începuturile ei datează din epoca fanariotă, când învățământul din Craiova, cași cel destul de modest din celelalte orașe sau din județele Olteniei au avut de câștigat³⁾. Prin hrisovul din 1757, Iulie 25, Domnitorul Constantin Mavrocordat, dispune ca să se zidească, la M-tirea Obedeanu două case cu 12 paturi pentru spital. Mai în urmă aceste case s’au „orânduie a fi întrebuințate pentru școala obștească de învățătură”⁴⁾. Prin același hrisov dela 1757 se hotărăsc și veniturile Mănăstirii.

2). Articolul de față se tipărește cu prilejul sărbătoririi Centenarului liceului și cuprinde numai începuturile școlii noastre. Ulterior se va publica o monografie asupra liceului.

3) N. Iorga: Istoria învățământului românesc. Buc. 1928. Vezi și Mih. Popescu: Din trecutul învățământului la Craiova. (Arhivele Olteniei No. 56—58 pag. 273).—

4). Mih. Popescu artic. citat pag. 274.

La 1777⁵⁾, Februarie 9. Domnitorul Alexandru Ipsilanti, se ocupă prin hrisov domnesc de școalele din cele cinci județe ale Olteniei, de școala obștească din Craiova și de spitalul dela Obedeanu, orânduind venitul doctorului.

Prin hrisovul din 1777, Maiu 19, Domnitorul poruncește Căimăcămiei Craiovei și boerilor divaniți să aibă grije de averile Mănăstirii Obedeanul, să confişte pe cele care au fost înstreinate și să hotărască întocmirea ori numai a unei școale, ori a unui spital.

D-l prof. N. Iorga ne spune în opera sa: „Istoria învățământului românesc” pag. 104 că Domnitorul Alexandru Ipsilanti creiază la „biserica Obedeanu din Craiova, unde era spital, și o școală de preoți, al cărei atestat va fi necesar la hirotomisire, care este de fapt cel dintâiu Seminarium, fiindcă în Moldova, Constantin Mavrocordat chemase pe preoți numai pentru cursuri de pregătire”.....

La 1800 Domnitorul Alex. Const. Moruzi, prin hrisovul dela 14 Aprilie, reînnoește ceiace hotărîse la 28 August 1794, în prima sa domnie, cu privire la școala din Craiova⁶⁾. De aceea dă poruncă biv vel postelnicului Nicolache, caimacamul Craiovei, să observe ce s'a făcut cu banii ce trebuiau strânși pentru întocmirea școalei dela Craiova. În prima sa domnie hotărîse 1800 taleri anual pentru această școală. Constantin Vodă Ipsilanti, poruncește la 1803, Octombrie 17 „ca Mănăstirea Obedeanului „să fie pentru școală de învățătură obștească” și de aceea mai adaogă la clădirile ridicate de Constantin Mavrocordat încă „20 de odăi pentru șederea unui dascăl din întâiul și al doilea, i a 20 de ucenici, i a unui doctor al orașului și a slugelor mănăstirești”⁷⁾.

5). Până la 1777 a existat la Craiova o școală și la biserica Sf-tul Dumitru. — Prin hrisovul din 7273 (1765) Februarie 5, Ștefan Racovitza dăruia toată moșia domnească de acolo, rămasă neînchinată, pentru întreținerea unui dascăl, care să învețe copiii. (Arhivele Statului. Episcopia Râmnic No. 3 (pachet). La 1770 Manolache Russet mărește veniturile bisericii hotărând ca să se țină „și un dascăl slovenesc, care să fie pentru învățătura copiilor”. (Ramuri festiv., „Craiova reședință” de N. Gh. Dinculescu. Din acest hrisov putem să scoatem concluzia că informația din hrisovul lui Ștefan Racovitza, se referă la un dascăl românesc; altfel n'ar avea rost cuvintele lui Manolache Russet care hotărâște ca la Sf-tul Dumitru să fie „și un dascăl slovenesc”. (Informațiunile ni s'au dat de d-l prof. N. Gh. Dinculescu).

6). Mih. Popescu artic. citat pag. 274.

7). Pentru informațiunile de mai sus să se vadă actele publicate de d-l prof. Mihail Popescu dela Arhivele Statului (Arhivele Olteniei No. 56—58 pag. 347 și următoarele), precum și studiul d-sale, citat mai sus

Acelaș domnitor, prin hrisovul dela 1805 Iulie 20, ridică „iratul anual” la 2750 taleri. În această sumă intră și contribuția Episcopului de Râmnic (250 taleri) precum și ceiace dădeau Caimacamul⁸⁾ și boerii departamentari⁹⁾, pe lângă alte venituri ale școalei.

Administrarea averii se făcea, potrivit orânduelii lui Const. Ipsilanti, de către epitropi pământeni, cari în fiecare an trebuiau să-și „dea socoteala înaintea Caimacamului, i a boerilor divaniți, precum și a Episcopului de la Râmnic și a rudelor ctitorului”¹⁰⁾.

Continuând cu atențiunea pe care Domnitorii au arătat-o acestui așezământ, vom nota hrisovul lui Ioan Vodă Caragea dela 29 Iulie 1813 prin care se mărește venitul școalei la 3690 taleri, se fixează lefurile dascălilor și a celor doi „doftori” pentru spital.

Din acest hrisov se vede că Mănăstirea avea 20 odăi pentru doi dascăli de elinească, doi dascăli românești (înainte fusese numai unul), 3 preoți, un diacon și ucenici. Se mai plăteau și alți 5 dascăli românești pentru cele 5 județe ale Olteniei și se dădeau ajutoare (câte 80 taleri pe an) la zece feciori de boeri scăpătați.

La 1816, Octombrie 23, boerii divaniți dela Craiova trimit o anafora Domnului țării, Caragea, ca să le dea voie să chibzuiască ei ca să plătească mai bine pe dascălii de elinește, fiindcă astfel „nu putem ca să dobândim dascăli procopsiți, ca să facă și rod după Domneasca și părinteasca râvnă a Înălțimii tale, care este pornită cu multă milostenie spre învățătura prea plecaților supușilor Înălțimei tale, care este în adevăr cea dintâi pricină folositoare a tuturilor de obște”.

„Pentru că învățătura împodobește pă oameni cu înțelepciunea, cu cuvântul, cu luminarea credinței și a cunoștinței de Dumnezeu și a stăpânirii și cu dragostea aproapelui său din care izvorăște păzirea dreptății”. În aceeași anafora, boerii roagă pe Domnitor să le îngăduie să angajeze și un dascăl de limba franceză pentru feciorii de boeri scăpătați, cărora li se dădea ajutoare și de școală.

„Și fiindcă din feciorii de boeri scăpătați doresc a învăța și limba galicească, dar din pricina sărăciei ce au, nu pot să

8). 250 taleri.

9). Câte 2 parale la leu.

10). Mih. Popescu artic. citat pag. 275.

plătească la dascăli și fiindcă acum să află aici în partea locului un dascăl Franțozăsc care se mulțumește cu leafa de taleri 1000 pă an ca să învețe zece feciori de boeri săraci, ne rugăm Măriei Tale ca să prisosească milostivirea Înălțimei Tale a să orândui și această plată pentru un dascăl franțozesc și cu această facere de bine ce să vor vărsa de către milostivirea Măriei Tale pentru cel mai întâi folos al obștei și tuturor supușilor Măriei Tale din politia Craiovei și dintr'aceste cinci județe care este învățătura și procopseala, va rămânea vremurilor prea strălucit numele Măriei Tale, cel de Dumnezeu păzit, iar luminați ai Măriei Tale ani fie mulți dela Dumnezeu și fericiti", 1816, Oct. 23.

Semnează Costache Brăiloiu biv vel logofăt, Dumitrache Brăiloiu clucer Alecu Avg(?) Otetelișanu clucer, Ion Vlădoianu. Am transcris aceste rânduri pentru frumusețea cuprinsului lor și pentru ca să observăm ce gânduri nutreau boerii Craiovei cu privire la școală.

Anaforaua de mai sus este trimisă de Domnitor Mitropolitului și celorlalți efori ai Școalelor din București ca să hotărască. Mitropolitul Nectarie și eforii: Const. Filipescu, Grig. Brâncoveanu, Const. Bălăceanu, lordache Golescu acceptă numirea unui dascăl de limba franceză și încă a unui dascăl de elină „care să învețe numai bine gramata grecește”.

Înainte de a arăta răspunsul Eforilor Școalei din București, trebuie să notăm că atât școala din București cât și cea din Craiova, fiecare numită „Școală Domnească” erau puse sub conducerea Eforiei Școalelor, formată „din prea Sfințiii arhierii și cei mai de seamă boeri ai țării”¹¹⁾.

Ca ajutoare a acestei Eforii dela București, Oltenia avea una mai mică, formată din Caimacam, Episcopul de Râmnic și boerii divaniți; ei se ocupau de localurile de școală, de alegerea profesorilor și de alte chestiuni de ordin administrativ cerând apoi aprobarea eforiei celei mari sau numai anunțându-i măsurile luate

Pentru acest motiv, la 1816, anaforaua boerilor divaniți din Craiova este trimisă de Domnitor eforilor școalei din București. Aceștia înaintează Domnitorului un raport cu propunerile ce aveau de făcut. Din el se poate vedea, ce dascăli erau la Craiova, în anul 1816 și cum erau plătiți. Iată cuprinsul lui:

11). Mih. Popescu artic. citat pag. 273.

După luminata poruncă a Măriei Tale ce ni se dă prin această anafora a domnilor boerilor divaniți ai Divanului Craiovei, următori fiind ne-am adunat la un loc unde mai întâi am căutat ca să vedem cât irat are școala aceasta a orașului Craiova, ca după aceia să prodiorisim și lefile dascălilor după cuviință și ne îndestulăm că această școală are irat hotărât chiar cu hrisovul Măriei Tale de taleri 3690 pă tot anul, lângă care mai adaugă și taleri 2378, ce iarăși cu luminată hotărâre a Măriei Tale s'au mai adăogat irat tot pentru trebuința acestei școale la anafora dumnealui Bivel Ban Gheorghe Arghiropol aflându-se caimacam, însă taleri 2028 din lefile tuturor boerilor divaniți ai divanului Craiovei și ale boerilor departamentului câte 2. parale la leu ce să adună într'un an de zile. Care măcar până acuma s'au luat pe seama casei școalei, de aci, la trebuințioasele cheltueli i meremeturi ce au avut, dar dela diminia lui August și Septembrie trecut se va lăsa a fi pe seama școali de acolo după hotărâre i taleri 350 opaltul ierbeii de pușcă dintr'acele 5 județe, care să vor pune silința dumnealor boeri epitropi de acolo ce să vinde mai cu preț, poate să ia și peste taleri 6068, din care găsim cu cuviință ca să se dea celui dintâi dascăl Elin po taleri 2000 pe tot anul; i taleri 1000 la al doilea dascăl Elin, i taleri 500 la al treilea dascăl care să învețe numai bine gramata grecește, i taleri 1000 dascălului franțozesc pă an, i taleri 300 la câte doi dascăli rumânești din orașul Craiovei po taleri 150 de fieșcari pe an, i taleri 500 la cinci dascăli iarăși români din 5 județe, po taleri 100 de om pe an și taleri 800 la 10 ucenici feciori de boeri scăpătați po taleri 80 pe an pentru învățătură cu care prostichio nădăjduim ca să pot găsi dascăli și mai vrednici și iscușiți decât cei ce au fost și vor putea a aduce și roduri de învățăături la cei ce vor avea râvnă a se procopsi, dar ca nu cumvași să se ameliasească acest așezământ al nostru, sau nu cumvași numai numirea să o aibă de școală și că se dă lefile la dascăli, iar de în faptă să nu se facă să fie luminată poruncă a Măriei Tale către dumnealor boeri epitropi ai acestei școale de acolo, ca așezând acum de isnoavă pe dascăli cu orânduială și îndatorire asupra învățăturilor ce au a paradosi, adică τὸ συντακτικὸν, τὸ τεχνολογικὸν, ἐτυμολογικὸν, δεματογραφία, προγυμνάσματα și ποιητικά¹³⁾

12). Cf. Arhivele Olteniei No. 56—58, pag. 349—350.

13). Sintaxa, tehnologia, etimologie, compunerea, exerciții preparatorii și poetica.

Să însărcineze apoi și pe un om cinstit și cu frica lui Dumnezeu, pe care vor socoti dumnealor, ca să aibă această îngrijire a strânge toate iraturile la vreme, prin care să și plătească lefile atât ale dascălilor precum mai sus arătător, cât și ale ucenicilor. De la care luând adevărinite de plată, să le trimită dimpreună cu socoteala așternută pe tot anul la luna lui August aci la casa școalei din București, ca să se vază și de către noi precum și dumnealor boeri epitropi, scriindu-ne adesea de starea și urmarea școalei cele folositoare. Vom da și noi cuviincioasele povățuiri, arătând după datorie și Măriei Tale spre a Te încredința pentru starea și folosul pricinuiitor dela această școală, asemenea și dascălii ce se vor orândui să fie datori a face ca să se corespondarisească cu cei de aci dascăli, spre a lua cuviincioasele povățuiri ale învățăturii, iar hotărârea desăvârșită rămâne a se face de către Măria Ta.

ss. Const. Filipescu
ss. Al Ungro Vlahiei Nectarie
ss. Iordache Golescu
ss. Grig. Brâncoveanu
ss. Const. Bălăceanu.

1816, Noembrie 6

Domnitorul Gh. Caragea aprobă anaforaua epitropilor școalei din București și ordonă boerilor epitropi ai școalei din Craiova „să se facă urmare întru toate întocmai, fără cât și de puțină strămutare” 1816, Noembrie 9.

La 1816 avem deci la Craiova o școală în care predau 3 dascăli de limba elină, unul de limba franceză și doi de limba română (unul la biserica Obedeanul și altul la biserica Sf-ta Troiță (Sf. Treime).

Pe lângă aceștia se mai plăteau încă 4 dascăli românești pentru celelalte patru județe ale Olteniei. Măsura era luată încă de pe vremea lui Alex. Ipsilanti (1774—1782).

Ținând seamă de aceste fapte precum și de informația că la școala Obedeanu se predă: sintaxa, tehnologia, etimologia, compunerea, exerciții preparatorii și poetica, trebuie să conchidem că învățământul de aci era cu caracter apropiat de cel secundar.

Râvna boerilor craioveni cari subvenționau în bună măsură această școală, precum și înțelegerea domnitorilor cu pri-

vire la rosturile învățaturii creiază încă din această vreme un început de centru de cultură la școala dela Obedeauu.

Școala nu a funcționat în mod regulat și neîntrerupt nici înainte și nici după 1816, câțva timp, din cauza atâtor împrejurări neprielnice unui învățământ organizat, cu toată strădania boerilor craioveni. Așa se explică ordinele domnitorilor arătați mai sus, prin care se insistă ca să se aibă grije de mersul școalei.

Din anaforaua amintită mai sus a Epitropilor școalei din București se mai constată că la Craiova se plătea în 1816 zece burse, fiecare a câte 80 taleri pe an pentru feciorii de boeri scăpătați. În 1817, pe lista veniturilor școalei se găsesc numele elevilor bursieri¹⁴). Ei sunt: „doi feciori ai Poenarului, unul al Portăresei, doi ai Brătășanului, unul al Georociancăi, unul al slugerului Bădiță Crăsnaru și unul al lui Stăvărache Crăsnaru”. Tot acolo se găsesc și primii „fii de boeri cari aveau răvnă să urmeze cursul de „învățătură franțuzească” și n’aveau mijloace să plătească pe profesor”. Ei sunt: „un fecior al răposatului medelnicer lordache Sâmboteanu, altul al medelniceresei Anița Argetoianca, altul al Sărdăresei Ilinca Bibeasca, apoi al Crăsnăresei, al Poenarului, al Medelniceresei Hristofi, al Vișoreanului, al Brătășanului și un nepot al Episcopului de la Râmnic”. Alții doi se vor arăta mai pe urmă. În acelaș tablou se mai arată că 30 copii săraci vor învăța „fără plată la câte trei dascăli care să vor arăta mai pă urmă prin deosebit pitacu nostru”¹⁵).

Conducătorul școalei era în 1817 Barbu Pleșoianu, episcopul ei. Către acesta se adresează divanul Craiovei la 1 Febr. 1817, punându-i-se în vedere să fie „următor” celor cuprinse în hotărârile boerilor divanului.

Școala dela Obedeauu, cași celelalte din județ probabil că au funcționat potrivit întocmirii din 1816, până la 1821. Cu prilejul revoluției lui Tudor Vladimirescu, școala se va fi închis, iar chiliile și biserica s’au ruinat.

Acelaș lucru s’a petrecut și cu școala dela București a lui Gh. Lazăr: ea s’a închis iar „ucenicii” s’au înrolat sub steagul lui Tudor Vladimirescu.

14). Mih. Popescu: Din trecutul învățământului la Craiova: Arhivele Olteniei No. 56—58 pag. 277.

15). cf. Arhivele Olteniei No. 56—58 pag. 352. Lista de iraturile școalei este semnată de lordache Brăiloiu, biv vel clucer, Galaction episcopul Râmnicului, Dumitru Brăiloiu și Dinică Bibescu. Ea este trimisă cu adresă de divanul Craiovei lui Barbu Pleșoianu, episcopul Școalelor din Craiova, 1 Febr. 1817.

După potolirea mișcării lui Tudor Vladimirescu, domnitorul Grigorie Ghica instituie noua Eforie a școalelor „cu poruncă de a cerceta starea acestora¹⁶⁾, care „din pricina răzvrătirii ce au fost”, ajunseseră „la mare dărăpănare”, de a afla mijloacele de îndreptare și a orândui ca dascăli „ipochimene dă la care să nască roduri dă învățătură”, spre a nu rămânea copiii patriei în „proastă stare”¹⁷⁾.

Mai târziu, 1823, luna Aprilie, Domnitorul hotărăște în-suși, „prin pitac, cheltuială școalelor, pe care o mărginește, de altfel cu mare scumpătate, la 36.090 lei. Dar câteva luni în urmă e nevoit a lua măsuri pentru o nouă „cumpenire” a acestor cheltueli, care păreau totuși destul de mari”¹⁸⁾.

Școala trebuia să lupte deci cu mari greutăți, provenite și din cauza atmosferei generale de neliniște și din cauza lipsurilor bănești. Într’adevăr vistieria țării era săcătuită, astfel că domnitorul era nevoit să recurgă și la bugetul școalelor. De aceia școala n’a putut funcționa regulat și nici nu a fost îngrijită cum ar fi trebuit, cu toată bunăvoința Domnitorului și a boerilor din Craiova. Oricum, ea se găsea împreună cu biserica într’o stare mai bună decât alté biserici și chilii din Oltenia.

Totuși, 3 ani după orânduirea lui Grigorie Ghica-Voevod, găsim școala dela Obedeanu închisă.

Informațiuni despre acest lucru avem în plângerea Paharnicului Brăiloiu către Căimăcămie scrisă la 1826. Aci se arată că epitropul școalelor era obligat să dea socoteală în fiecare an „caimacamului și boerilor divaniți fiind față și dumnealor boerii ce se trag din neamul ctitorilor” despre mersul școalei și al bisericii. Dela răposatul postelnic Ioan Samucaș, epitrop, nu s’a mai dat acea socoteală „nici de venitul nici de cheltue-lile mănăstirei și de trebuință este a-și da socoteală pe tot anul.... ca să nu ajungă și acest sfânt locaș în dărăpănarea ce-au ajuns alte biserici ce-au rămas pe mâna epitropilor fără nici o cercetare”.

De aceia paharnicul Brăiloiu roagă cinstita Căimăcămie

16). Cf. N. Bănescu: Inceputurile „Școlii Centrale” a Craiovei. Convorbiri literare 1910, No. 8 pag. 886.

17). Pitacul din 12 Noembrie 1822. Eforia era formată din: Episcopul Buzăului Gherasim, locțiitor de Mitropolit, Const. Bălăceanu, Iordache Goleseu, Nestor, legistul și Marele Postelnic. Cf. N. Bănescu, articolul citat mai sus pag. 886.

18). N. Bănescu, artic. citat pag. 886, Luată din Arhivele Statului, condica No. 105.

să poftască pe prea sfinția sa părintele Episcop, care împreună cu Gligorie Glogoveanu și Sărdarul lordache Otetelișanu să hotărască în privința școalei și a epitropului, fiindcă „**acum în mănăstire nici școală nici spital nu este coprins**”¹⁹⁾.

Prin urmare, la 1826, la începutul anului, școala nu mai funcționa la Obedeauu.

La 16 Martie 1826, în urma propunerii date de domnitorul Grigorie Dimitrie Ghica, de a se orândui dascăli în toate orașele județelor și de a li se plăti lefii ce erau întocmite, Eforia școalelor naționale ia în deapropo cercetare și situația mănăstirii, școalei și spitalului dela Obedeauu, și înaintează domnitorului o însemnată anafora, semnată de Mitropolitul Grigorie al Ungro-Vlahiei; Episcopul Grigorie al Argeșului; Alecu Crețulescu, vel Vornic; Teodor Văcărescu, vel Vornic; Scarlat, biv vel Vornic; lordache Golescu, vel Vornic; lordache Bălăceanu, vel Ban; Nistor, vel Postelnic; Vel Logofătul; Vel Postelnicul²⁰⁾

În această anafora, de o importanță deosebită, Eforia Școalelor Naționale, din București, se ocupă de întreg istoricul așezărilor dela mănăstirea Obedeauu, de ctitorie și diferitele hrisoave domnești, dela 1753 și până la 1826. Starea așezămintelor este cercetată cu amănunțime, față fiind Episcopul de Râmnic, Paharnicul Brăiloiu și Sărdarul Petrache Obedeauu. Eforia insistă asupra faptului că „după arătarea paharnicului Brăiloiu cât și a Sărdarului Obedeauu că, nici o dată spital n’au fost așezat la mănăstirea Obedeauu ci dintru început tot școală de învățături au fost întocmită, să dovedește curat că mănăstirea aceea au fost și este orânduită pentru școală cu venituri numite de unde ce are să ia....”.

Se hotărăște deci reorganizarea școalei care va fi de acum înainte condusă de Eforia Școalelor, Episcopul de Râmnic și Epitropii bisericii Obedeauu, cari vor numi ca administratori: „al doilea epitrop, ori doi neguțători pământeni sau un epistat cu frica lui Dumnezeu și cu stare bună ca să strângă veniturile și să poarte cheltuelile de mai sus, fiind catastif curat pentru toate asemenea și cu prisosul ce va fi din an în an peste cheltueli, să să merimetisească prin știrea Eforiei școalelor și a Sf. Sale Episcopului, mai întâiu odăile școalelor, spre a se

19). Arhivele Olteniei 56—58 pag. 353.

20). Arhivele Olteniei No. 56—58 pag. 354—364, acte publicate de d-l prof. Mih. Popescu dela Arhivele Statului.

așăza dascălii cei trebuincioși și apoi celelalte odăi ale mănăstirei, cât și biserica de acolo aflându-se la stare proastă, după arătarea ce ne-au făcut Sf. Sa Episcopul i ceilalți doi numiți boeri....." ²¹⁾).

Din aceiaș anafora se mai constată că școala trece sub conducerea directă a Eforiei școalelor în ceiace privește învățământul și plata dascălilor. Se suspendă apoi plata celor zece burse acordate feciorilor de boeri scăpătați, cu mențiunea că ajutoarele se vor da iarăși când Eforia va avea o situație financiară mai bună. De altfel — spun Eforii — nici școalele dela București nu dau astfel de ajutoare.

La 17 Aprilie 1826 domnitorul Grigorie Dimitrie Ghica aprobă propunerile Eforiei și ordonă Caimacamului Craiovei și boerilor divaniți să îndeplinească întocmai cele cuprinse în anafora ²²⁾).

Plângerea paharnicului Brăiloiu, de care am amintit mai sus și care probabil că a determinat în mare măsură cercetările Eforiei, precum și declarația aceluiaș paharnic și Sărdarului Obedeianu că: „la mănăstirea Obedeianului niciodată spital n'a fost așezat, ci dintr'un început tot școală de învățătură au fost întocmită...” sunt pentru noi mărturia interesului pe care boerii aceștia îl arătau școalei ce însemnase mult și pentru fii boerilor și pentru copiii altor clase sociale din Craiova.

Ne găsim deci acum în momentul, când se insista pentru reorganizarea și redeschiderea școalei dela Obedeianu, un postulat și al boerilor dar și al vremii, care frământase între 1816, anul venirii lui Gh. Lazăr în Principate și 1826, trei ani după moartea acestui mare apostol al românismului, atâtea idei noi, altoite pe mișcarea de liberare a conștiinței românești, pornită de Tudor Vladimirescu la 1821.

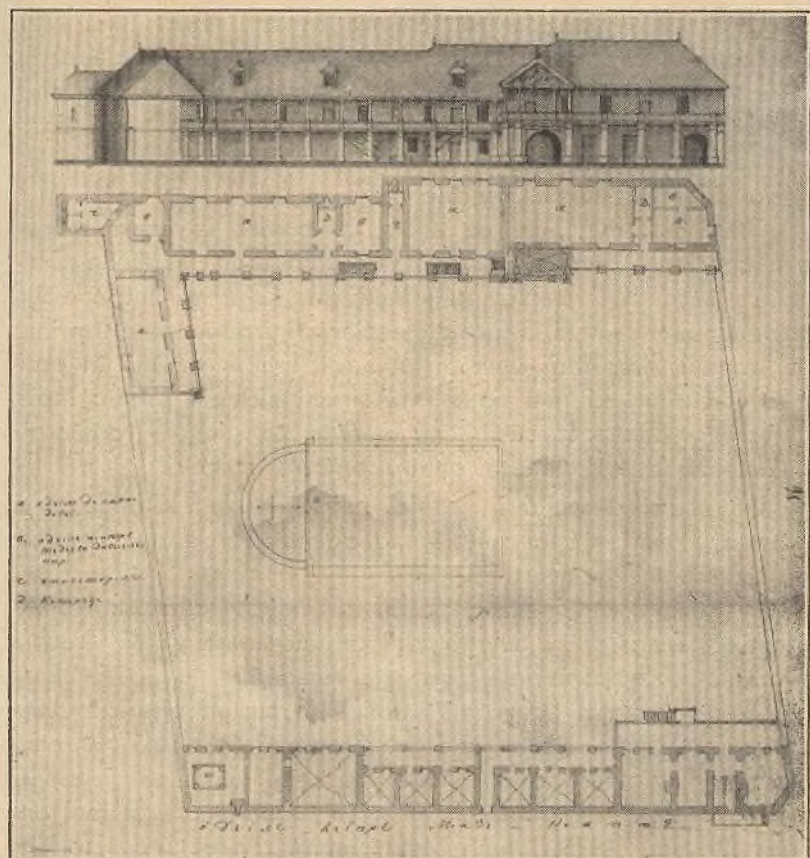
ȘCOALA NAȚIONALĂ DELA OBEDEANU. 1826, Mai 20.

Activitatea neobositului dascăl Gh. Lazăr, începută în școala dela Sf-tul Sava din București la 1818, doi ani după venirea sa în Principate, se împânzește numai în câțiva ani în toată țara.

Un fior de lucruri noi și de nădejdi abia mărturisite până atunci, mișcă sufletele țării noastre dela un capăt la celălalt

21). Cf. Arhivele Olteniei No. citat pag. 362,

22). Cf. Arhivele Olteniei No. citat pag. 353.

Planul școalei de la Obedeanu.

al ei, presărând într-o parte și în alta începuturi de înfiripări de școală, care aveau să se ridice temeinic în scurt timp și să formeze bazele viitoarelor inițiative și lupte pentru ridicarea poporului românesc.

La Craiova, după revoluția lui Tudor Vladimirescu, școala domnească dela Obedeanu continuă cu mari întreruperi în forma ei veche până la 1826. În primăvara acestui an școala nu funcționa, după cum am văzut că reiese din datele documentare arătate mai sus. Reorganizarea impusă de domnitor pe baza raportului Eforiei Școalelor, în seama căreia trecuse școala, precum și faptul că în mijlocul discipolilor lui Gh. Lazăr și ai lui I. H. Rădulescu, urmașul său, se formase curent pentru răspândirea ideilor dela Sf. Sava pe tot cuprinsul Principatelor.

Românești, determină pentru Craiova în anul 1826 luna Mai un eveniment important: redeschiderea școlii dela Obedeauu pe baze diferite și cu un pronunțat caracter românesc, având ca limbă de predare limba română. Într'adevăr în acest timp vin dela București, trimiși de I. H. Rădulescu, doi elevi ai săi: Stanciu Căpățineanu și Grigorie Pleșoianu.

Toate informațiile ce avem cu privire la acest eveniment, consideră venirea și activitatea celor doi dascăli la Craiova ca începutul școlii naționale din Oltenia. Într'adevăr, Stanciu Căpățineanu și Grigorie Pleșoianu, introduc, pentru prima dată potrivit atmosferei dela Sf-tul Sava, limba română în predarea cursurilor. Ei mai aduc însă și entuziasmul pentru lupta națională ce începuse să-și facă dără în conștiințele românești și utilizează astfel catedra pentru ambele scopuri.

De aceea, deschiderii **școlii naționale** dela Obedeauu i se dă o importanță deosebită, adăogându-i-se fastul necesar unei solemnități de acest fel.

În privința datei exacte când au început cursurile, informațiile ce am putut culege sunt următoarele: V. A. Urechia ne arată, într'o conferință ținută la Academie în 1897²³), că la 1822 s'a înființat „o școală publică în curtea bisericii Obedeauu din Craiova sub numele de „Școala Domnească”, în care tinerimea Craiovei învață limbile Franceză, Română și Elenă, cu dascăli plătiți din fondurile Bisericii Obedeauu”. Și mai departe: „În anul 1825(?) luna Maiu, veniră din București fericiii dascăli români: Stanciu Căpățineanu și Grigorie Pleșoianu, discipolii nemuritorului și marelui patriot ardelean Gheorghe Lazăr, ocupându-se, Grigorie Pleșoianu cu instrucțiunea primară, iar Stanciu Căpățineanu cu instrucțiunea secundară”.

Prima parte a citatului de mai sus se referă la școala deja existentă la Obedeauu încă din secolul al XVIII-lea. Asupra acestei chestiuni am discutat înainte. A doua parte trebuie pusă însă în legătură și cu alte informațiuni.

Tot V. A. Urechia amintește în **Istoria Școalelor** că Școala dela Obedeauu s'a redeschis la Craiova cu „dascălul Stanciu, pe Ianuarie-Martie, 1826”²⁴).

I. H. Rădulescu notează în Issachar (pag. 78) următoarele

23). Citatul e luat din „Biserica Obedeauu din Craiova” un articol al Păr. C. Ionescu, Arhivele Olteniei No. 4 Dec. 1922. Conferința n'am găsit-o.

24). V. A. Urechia: Istoria Școalelor, vol. I pag. 113 Buc. 1892.

despre acest lucru: „Se creô și o școlă la Craiova pentru prima oră de a preda gramatica, litteratura și sciințe în limba Patriei. Primii professori fură numiți doi din elevii mei, Stanciu Căpățineanu și Griogrie Pleșoianul. Primul fu numit și inspector”.

În acelaș loc, I. H. Rădulescu mai arată, că Stanciu Căpățineanu, înainte de a pleca la Craiova s'a dus împreună cu el, în toamna anului 1827, din cauza ciumei, la moșia lui Const. Goleșcu la Golești, unde tustrei au jurat să propage și să împlinescă principiile naționale ale „Societății literare” înființate mai înainte.

Apoi: „Căpățineanu se dusse la Craiova spre a stabili acolo școlă dimpreună cu Grigorie Pleșoianul”²⁵).

D-l prof. N. Bănescu ne spune următoarele: „Amândoi (Căpățineanu și Pleșoianu) începuse la Craiova, pentru prima oară, învățătura în limba patriei la 1826—27”²⁶). Nepotrivirea dintre datele arătate mai sus se datorește lipsei unei informații precise și sigure cu privire la deschiderea școalei naționale dela Obedeanu.

Cea mai autorizată însemnare despre acest eveniment cultural credem că poate fi considerată o notiță ce se găsește într'o traducere-tipăritură a lui Grigore Pleșoianul, cu titlul: „Cele dintâiu cunoștințe pentru trebuința copiilor care încep a citi. Traduse din franțuzește și adăogate de Grigorie P. Pleșoianul, profesorul de împrumutată învățatură al Școalelor Naționale din Craiova”²⁷).

Pe pagina III, jos, se găsește următoarea notiță tipărită: „Școalele de științe pe limba românească, s'au deschis în Craiova de Stanciu Căpățineanu, Profesor Național, la 1826, Maiu 20”²⁸). Notița aceasta este provocată de închinarea pe care Pleșoianu o face lui Alexandru Ghica, cu prilejul tipăririi cărții.

25). I. H. Rădulescu nu și-a notat exact anul plecării celor doi dascăli la Craiova.

26). N. Bănescu: Inceputurile „Școlii Centrale a Craiovei” Convorbiri literare No. 8, 1910, pag. 887.

27). Traducerea este făcută din P. Blanchard. Cartea se găsește în biblioteca liceului „Carol I” și ne-a fost semnalată de d-l prof. A. Vasulescu, bibliotecarul liceului.

28). Nu știm dacă această notiță a fost remarcată până acum. Despre cartea lui Pleșoianu însă se vorbește. Astfel V. A. Urechie, Ist. Școalelor t. I pag. 125, amintește despre ea în legătură cu capitolul: „Idee repede despre Istoria Rumânilor”, publicat în Curierul lui Heliade și în Albina (No. 53 din 1829).

Acest capitol, ce se găsește în cartea lui Pleșoianu, a contribuit mult la răspândirea ideii naționale în Principate. Faptul însă că V. A. Urechie numește cartea lui Pleșoianu „Întâile cunoștințe” și nu „Cele

Prezentând un interes deosebit o transcriem și pe aceasta:
„Prea Cinstului și Nobilului Patron, dumnealui marele Logofăt al țării de sus, Alexandru Ghica.

Dacă cea mai dintâi deșchidere a Școalelor Naționale din Craiova s'a închinat dumitale ca unuia ce atunci erai Caimacam Rumânii mici, și care ai îndemânat toată rostirea deșchiderii, ș'ai dat tinerilor copii cel mai bun curaj la frumoasele învățături prin cuvântare și patrioticească mângâere ce le-ai făcut; cu dreptul este dar ca și cea mai dintâiu carte eșită din roadele acestor școale, să binevoiești a o primi închinată dumitale. Al Dumitale prea plecat Grigorie P. Pleșoianul”.

Deși V. A. Urechia vorbește (în Istoria Școalelor) numai de Stanciu Căpățineanu ca organizator al Școalei de la Craiova²⁹⁾, se poate afirma cu certitudine, ținând seamă de conținutul dedicației de mai sus, precum și de însemnarea lui Heliade, că și Gr. Pleșoianu a venit la Craiova odată cu Stanciu Căpățineanu³⁰⁾.

Conducerea școalei însă a avut-o Stanciu Căpățineanu, care devine și Inspector al Școalei Centrale după plecarea lui Florian Aaron, de care vom aminti mai în urmă.

Școala Națională, numită apoi și **Școala Centrală dela Craiova** se deschide deci, reorganizată la **20 Maiu 1826**. Sprijinul pe care i-l acordă Alexandru Ghica, domnitorul de mai târziu, precum și rezultatul activității dascălilor amintiți mai sus, manifestat în primul rând prin tipăritura lui Pleșoianu³¹⁾, ne face să credem că Școala pornise cu râvnă la lucru.

Stanciu Căpățineanu se ocupa de instrucțiunea secundară iar Grigore Pleșoianu „profesor de împrumutată învățătură” de instrucțiunea primară.

Ambii sunt niște slujitori neobosiți ai acestei școale, cu ajutorul căreia aveau posibilitatea să-și valorifice cele învățate dela I. H. Rădulescu și să servească ideia deșteptării conștiinței

dintâiu Cunoștințe, fără să noteze data tipăririi, precum și amănuntul că transcrie titlul capitolului de istorie, arătat mai sus prin „Idee răpede despre Istoria Românilor”, ne face să credem că n'a avut cartea, în care ar fi găsit notița cu privire la data deschiderii Școalei din Craiova și că informațiunile despre carte le-a luat din „Curierul Românesc” și „Albina Românească”.

29). În conferința dela Academie 1897 amintește și de Gr. Pleșoianul.

30). Acest lucru îl afirmă și d-l prof. N. Iorga: „Istoria Învățămintului Românesc” pag. 176.

31). Cartea are și o „precuvântare” foarte interesantă, care seamănă cu „Înștiințarea” lui Gh. Lazăr (1818).

naționale prin răspândirea culturii în cât mai largi straturi ale societății românești.

Cu toate greutatea ce întâmpinau pe acele vremuri, greutăți inerente de altfel oricăror începuturi, Grigorie Pleșoianu și Stanciu Căpățineanu reușesc să facă din această școală, în scurt timp, o instituție apreciată și dorită de populația din Craiova și Oltenia.

Ceia ce se petrecuse la București, după venirea lui Gh. Lazăr la Sf. Sava, se petrece și la Craiova cu școala dela Obedeanu. Tineri din toate clasele sociale ale orașului aleargă să se adape la izvorul de învățătură, idealism și patriotism al celor doi apostoli. Iar când, din cauza altor împrejurări nefericite pentru școală, activitatea acestor dascăli se întrerupe, vom vedea cu câtă durere cer boerii craioveni Eforiei să ia măsuri, ca școala să reînceapă, pentru că **„biata tinerime după atâta pierdere de vreme așteaptă cu mare nerăbdare deschiderea școalelor mai curând”**³²⁾.

Eforia cunoștea și aprecia aceste manifestări ale tinereții craiovene. De aceea, în răspunsul pe care-l trimite Cămacămiei Craiovei are rânduri ca acestea: „(școala) care de atâta vreme este în nelucrare din pricina vremilor și **tinerimea părței locului strigă neîncetat a să deschide ca să nu-și piarză vremea fără învățătură**”³³⁾.

Am remarcat, înainte de a le veni rândul, aceste informațiuni ca să ne putem da seama dela început ce fel de apostolat începuseră să facă la Craiova dascălii Căpățineanu și Pleșoianu. Și totuși este locul să remarcăm în special pentru elevii noștri că, școala în care ei învață acum, este fructul strădaniilor modeștilor dar entuziaștilor cărturari dela începutul secolului trecut, cari întocmai ca Gh. Lazăr și Gh. Șincai n’au cunoscut preget, răspândind, în luptă cu mari necazuri și lipsuri de tot felul, învățătură și dragoste de neam și țară tinerețului, care îi aprecia, îi chema și care mai târziu a fost suflul mișcărilor ce au creiat România de astăzi.

Și mai trebuie să adăogăm, tot pentru elevii noștri, că neamul nostru a avut noroc de oameni cari au înțeles și nevoile vremilor și rostul lor în viață, înălțând și cinstind instituțiile pe care le-au înfiripat sau condus.

32). Adresa boerilor divăniți din Craiova către Eforie 2 Aprilie 1831. Arhivele Olteniei No. 56—58 pag. 356.

33). Adresa No. 13 din 12 Aprilie 1831, cf. Arhivele Olteniei No. citat pag. 366.

Așa a fost și cu dascălii dela Craiova. În scurt timp (după 1826) și Eforia dela București prețuește cum se cuvine activitatea lor. Astfel în 1829 profesorul Grigorie Pleșoianul este menționat de mai multe ori. „Între altele, în anul acesta, Eforia, „pentru răsplătire și încurajare la ostenelele cele vrednice de cinste ale D. Profesor Grigorie Pleșoianul” cumpără din cărțile sale câte 20 de exemplare din fiecare, pentru a le împărți la copiii săraci din Școala Craiovei. Pe lângă aceasta, i s’au adăogat câte 600 de lei, pe fiecare an, la leafă³⁴⁾.

În socotelile școalelor obștești ale Țării-Românești, pe anul 1830, sunt trecuți Stanciu Căpățineanu cu 1875 de lei, și Grigorie Pleșoianu cu 1350”³⁵⁾.

Am arătat mai sus că școala dela Obedeanu trece și după 1826 prin greutăți destul de mari și are întreruperi în funcționarea ei. Probabil că în 1828, în timpul războiului ruso-turc, Principatele române fiind ocupate de Ruși, nici școala nu va fi funcționat, de oarece localurile au fost transformate în spitale. S’a mai adăogat apoi și izbucnirea holerii, care oprește pentru câțva timp mersul regulat al școalei. Întreruperile acestea n’au fost însă de lungă durată, dovadă este faptul că în 1829 găsim împărțirea cărților lui Grigorie Pleșoianu.

În același an 1829, „Curierul Românesc”³⁶⁾ anunță că în Craiova Caimacamul și Cavalerul și Ispravnicul de streini Scarlat Roset „simțind trebuința și folosul limbei franțuzești, care în Craiova, din nenorocire nu se învață” au hotărât a așeza acolo, cu cheltuiala lor, un învățător de această limbă și au aflat pe „D(omnul) Laplas”, pe care l-au și așezat în două odăi dela mănăstirea Obedeanului spre a-și face lecțiile³⁷⁾.

În același an însă, 1829, școala se închide și se redeschide la 1 Aprilie 1830 din ordinul lui Kisselef³⁸⁾.

Spre sfârșitul lui 1830 școala se găsește iar închisă. Mărturie despre acest lucru avem redeschiderea și reorganizarea cursurilor la 1831, după cum se va vedea mai jos, precum și

34). Curierul Românesc 1829 No. 45 Cf. N. Bănescu artic. citat pag. 887.

35). N. Bănescu artic. citat pag. 887. Cf. V. A. Urechiă; Ist. Școalelor t. I. pag. 134.

36). Curierul Românesc 1829 No. 29.

37). N. Bănescu artic. citat pag. 887, 888.

38). Arhivele Statului dosar 469/1830 (administrativ vechiu), din N. Bănescu pag. 888. (Dascăl de limba franceză se hotărâse pentru Craiova încă din anul 1816, vezi mai sus).

informația Vornicului Știrbeiu, mădular al Eforiei Școalelor. În cuvântarea sa, pe care o ține la „Obșteasca Adunare a anului 1833, cu prilejul discuției proiectului de regulament al școlilor, dând seamă de lucrările Eforiei, spunea că, la sfârșitul anului 1830 „două școale erau întocmite numai: una în București, alta în Craiova, care și acestea se aflau închise, din împrejurările vremii”³⁹). Prin urmare, deși Kisselef redeschisese școala la 1 Aprilie 1830, ea se găsea închisă la sfârșitul acestui an.

În epoca 1829—1831 ocârmuirea dela București se interesa de organizarea învățământului sub sugestiile și ale lui Kisselef, reprezentantul Rusiei în „Principatele Române”. Se știe că, după pacea dela Adrianopol, țările române trec sub ocupația rusească. Pavel Kisselef „crescut în ideile franceze, era om de dreptate, de cârmuire strictă, de excelentă gospodărie și un înțelegător perfect al nevoilor claselor sărace din Principate”⁴⁰).

El a contribuit mult la alcătuirea **Regulamentului Organic** prin care se dispunea și organizarea școalelor.

În tot timpul cât școalele publice au fost închise, învățământul s’a predat în școalele particulare, înființate pe lângă bisericile mai importante de prin orașe. Elevii plăteau o anumită sumă în raport cu renumele profesorilor și cu folosul pe care urma să-l aibă după obținerea atestatului.

Regulamentul organic, dispunând întocmirea școalelor, prevede în artic. 65 al. 13 suma anuală de 350.000 lei pentru „ținerea școlilor publice în capitală și în celelalte orașe ale Principatului Țării Românești”; iar articolul 364 spune: „Învățătura publică trebuie asemenea a fi obiectul îngrijirii și privegherea stăpânirii; creșterea tinerilor trebuie să fie întemeiată pe începuturile celui mai sănătos moral”. De aceea „Epitropia învățăturilor publice va alcătui regulamente pentru organizația tuturor așezămintelor de creștere, precum și pentru toate cursurile învățăturilor”.

„Se mai cere apoi înființarea de școli începătoare „pentru amândouă sexurile” în fiecare căpitanie de loc a județelor și

39). Cf. N. Bănescu artic. citat pag. 886. Din **Buletin**, gazeta oficială, 1833, No. 10.

40). Mih. Popescu artic. citat pag. 278 (Arhivele Olteniei).

se orânduiește pentru predare întrebuințarea metodului Lancaster" ⁴¹⁾.

Limba română devine limba de predare „atât pentru înlesnirea școlarilor și desăvârșirea limbei țării, cât și pentru că toate treburile publice trebuiesc să se trateze în această limbă ce se întrebuințează și întru toate slujbele Sfintei credințe" ⁴²⁾.

Prin aceste dispoziții „se făcea din școală o instituție permanentă de stat, pe când până atunci ea fusese numai o binefacere și o milă domnească" ⁴³⁾.

Școalele încep să-și reia activitatea, una câte una „mulțumită simțului pentru cultură al acelui adevărat „filosof", frances care fu presidentul administrației rusești, generalul Kisseleff" ⁴⁴⁾.

ȘCOALA DELA MAICA PRECESTA DIN CRAIOVA 1831—1842.

Am văzut că școala de curs primar și secundar dela Obedeanu se găsea închisă la sfârșitul anului 1830 din cauza miliției pământene care ocupase localul. Profesorii și „ucenicii lor" se împrăștiaseră. Potrivit dispozițiilor **Regulamentului Organic** generalul Kisseleff cere Eforiei să-i facă raport despre starea tuturor școalelor obștești și să ia măsuri urgente „spre aflarea mijloacelor celor mai bune pentru câștigarea vremii ce s'a pierdut întru deschiderea școalelor" ⁴⁵⁾.

Eforia se adresează la 30 Martie 1831 boerilor divaniți din Craiova cu următoarele rânduri:

Eforia Școalelor Naționale.

D-lui Clucerul Brăiloiu, D-lui Clucer Vlădoianu,

D-lui Paharnic Gh. Coțofeanu și Serdar I. Otetelișanu.

Știut este Domniilor Voastre că Școala Orașului Craiova din pricină au ajuns la o mare amelie ⁴⁶⁾. Iar mai vârtos cu lua-

41). Cf. Mih. Popescu: Din trecutul învățământului la Craiova. Arh. Olteniei No. 56—58 pag. 279. Lancaster (Iosepf), pedagog englez, născut la Londra în 1771 și mort la New-York în 1838. Organizează în 1798 învățământul mutual, practicat de Bell în Londra. Inițiază și o școală normală. După metoda sa, cu monitorii, multe generații românești, au studiat în școlile noastre.

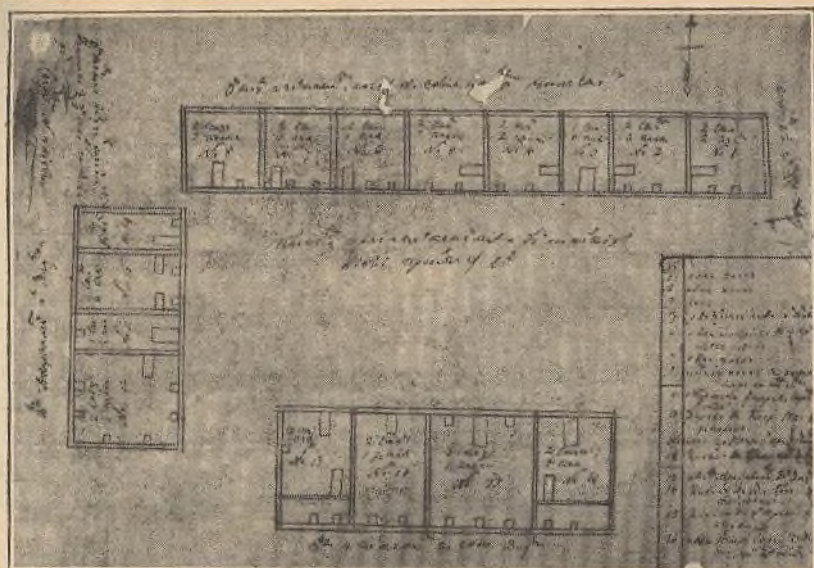
42). Regulamentul Organic al Țării Românești, ed. 1832. (Se supun controlului statului și școlile particulare de acum înainte).

43). N. Iorga: Istoria învățământului românesc. Buc. 1928 pag. 195.

44). N. Iorga: opera citată pag. 193.

45). Mih. Popescu artic. citat pag. 279.

46) amelie = nevoie.

Planul școlii de la Maica Preceasta.

rea Mănăstirii Obedeianul, unde era școală, pentru trebuința miliției pământești, s'au împrăștiat atât profesorii ce era cât și ocenicii, umblând fără nici un rost acum; dar după ce întocmirea cea din nou s'a făcut, face trebuință a să orândui dascăli atât pentru învățătura cărței rumânești i grecească cât și franțuzești, cu reguli întocmite fieștecare dascăl ce matima ⁴⁷⁾ să parodisească ⁴⁸⁾ pă fieștecare zi și **deși s'au găsit dascăli ca să-i trimitem a face începere, dar fiind că loc pentru școală nu este**, vă poștește Eforia ca unii ce sânteți șezători în Craiova, să chibzuiți vre-o mănăstire sau casă, unde să se poată face învățătura copiilor și șederea dascălilor și să faceți arătare Eforiei, ca să știe ce urmare să facă! ⁴⁹⁾.

ss. N. Iliescu

Boerii divaniți răspund la 2 Aprilie 1831 că s'au chibzuit cu toții și au văzut că locul cel mai „îndămănatîc orășenilor și mai potrivit pentru școală a fi Mănăstirea Sf. Troițe”, dar că deschiderea școlii ar suferi întârziere și **„biata tinerime după atâta pierdere de vreme așteaptă cu mare nerăbdare deschiderea școlilor mai curând”**.

47). matima — învățătură.

48). să parodisească — să învețe.

49). Arhivele Olteniei No. 56—58 pag. 365.

De aceia boerii propun tot mănăstirea Obedeanelui, unde „au fost școalele și mai înainte și de unde ne-au făgăduit Dumnealui Vel Spătar ca să mute miliția până la sfârșitul lunii acesteia”.

Boerii mai cer ca să se facă și reparațiile necesare, fiindcă ceiace se lucrase de dascăli se prăpădise „cu prilejul ocupațiilor ce s'au făcut într'această Mănăstire de la încetarea școalei și până acum”.

Eforia, primind acest raport, se adresează la 12 Aprilie 1831, Căimăcămiei Craiova apelând la „călduroasa râvnă asupra învățătureri și patriotismul” Caimacamului, ca să mute prin mijlocirea sa miliția dela Obedeaneu pentru ca să se poată deschide „școala orașului Craiovei, care de atâta vreme este în nelucrare din pricina vremilor și **tinerimea părței locului strigă neîncetat a se deschide ca să nu-și piarză vremea fără învățatură**”.

Pe de altă parte „Eforia după neapărata ei datorie **au îngrijit a orândui profesorii cei trebuincioși cari stau gata ori în ce ceas să vor porni să înceapă**”⁵⁰⁾.

La aceasta răspunde **Alexandru Ghica**, Caimacamul Craiovei, că dela 1 Mai miliția va părăsi Mănăstirea Obedeanelui⁵¹⁾. Eforia se adresează îndată, la 3 Mai, biv vel Serdarului lordache Otetelișanu, rugându-l să ia toate măsurile ca să se repare **cel puțin 4 odăi** pentru învățătura ucenicilor ce se vor strânge în școala dela Obedeaneu. „Eforia pohtește pă Dumneata arhon serdar Oteteleșanu să faci acum osteneală a merge la această mănăstire, unde **adunând și pă profesorii acelei școli Stanciul**⁵²⁾ **și Grigore**, să faceți chibzuire mai întâiu pentru odăile ce au să mărească...”, precum și pentru mobilierul și materialul didactic trebuincios școalei.

Această adresă este urmată, la 6 Mai, de alta cu acelaș conținut aproape, insistându-se pe lângă lordache Otetelișanu să se înceapă de îndată îngrijirea pentru repararea localului dela mănăstirea Obedeaneu.

Boerii Craiovei trimit îndată o foaie de cheltueli și lucrări în valoare de 1722 taleri, întocmită de Wilhelm Kraft, arhitectul

50). Arhivele Olteniei pag. 366. No. 56—58. (Acte transcrise de d-l prof. Mih. Popescu).

51). Adresa No. 173 din 29 Aprilie 1831.

52). Din această adresă se poate observa că profesorii Stanciu Căpățineanu și Grigorie Pleșoianu, se aflau în Craiova, la acea dată

Craiovei. Eforia se adresează Căimăcămiei ca să dea la mezat în fața divanului repararea odăilor pentru școală, de față fiind și Clucerul Dincă Brăiloiu și Paharnicul Nicolae Brăiloiu, de oarece prețuirea lui Kraft se părea prea încărcată⁵³).

Lucrările nu pot să înceapă, de oarece Serdarul lordache Otetelișanu primește înștiințare verbală dela Căimăcămia Craiovei că, în clădirea dela Obedeanul, s'a hotărît de către Mareea Vornicie, să fie spital pentru „miliția pământească”.

Eforia, înștiințată de acest lucru, se adresează „Cinstitei Vornicii din lăuntru Principatului Valahiei” ca să-i răspundă dacă este adevărată informația ce i s'a trimis. Adresa se termină cu următoarele rânduri, pe care le transcriem ca să se poată dovedi cât de doritoare era și Eforia și tinerimea pentru deschiderea școlii.

„Cu toate că Eforia este bine încredințată că Cinstita Vornicie nu va suferi a să face una ca aceasta să se ia această Mănăstire, Mănăstire **care este cu documenturile ctitorilor și a Domnilor hotărîtă pentru aciasta**, au respectorisit-o orice stăpânire la orice vreme, deci Eforia cu cinste roagă pe Cinstita Vornicie ca să binevoiască a lua în băgare de seamă această trebuință de obște folositoare, spre a nu rămânea școalele mai multă vreme în nelucrare, cu cât mai vârtos că din neconținutele înștiințări ce vin la Eforie să dovedește căldura și râvna ce are tinerimea acelui oraș a să da spre învățătură și a-și câștiga vremea ce au pierdut până acum”⁵⁴) (ss) N. Iliescu.

La 29 Octombrie, Eforia neprimind vre-o știre despre repararea clădirii dela Obedeanu se adresează, prin Barbu Știrbei, Serdarului lordache Otetelișanu, cerându-i informații asupra acestui lucru și rugându-l să ia înțelegere cu prezidentul divanului ca să se înceapă școala „în odăile ce sunt la biserica Maica Precista, unde sunt și scaunele școlii.....”.

Câteva zile în urmă, la 5 Noembrie, aceiași Eforie, încredințată că „meremetul școalelor orașului Craiova dela Mănăstirea Obedeanului... s'au pus în lucrare” anunță Sfatul Orășenesc că a îndemnat pe Stanciu Căpățineanu și Florian Aaron profesori ai școlii, aflați atunci în București, să meargă la Craiova ca să stăruiască la „meremetul școlii” și să înceapă

53). Adresele No. 19 și 20 din 10 Iunie 1831.

54). Adresa No. 19 din 15 Sept. 1831 (Arhivele Olteniei No. citat pag. 369).

învățătura alegând și ucenicii „care la ce clas să urmeze”⁵⁵⁾.

Cu toate acestea Eforia nu știa bine ce se întâmplase cu repararea clădirii dela Obedeauul, decât după primirea raportului lui lordache Otetelișanu și Const. Brăiloiu⁵⁶⁾. Indată după aceasta, la 15 Noembrie, se adresează din nou sfatului orașenesc din Craiova, arătându-i că e suprinsă de noua întorsătură a lucrurilor: într’adevăr reparațiile nu începuseră, iar arhitectul cerea 45.000 taleri, sumă neacceptată de Eforie. Sfatul orașenesc este rugat să înlesnească deschiderea școalei în chiliile dela „Maica Precesta” după ce se vor repara odăile: 4 pentru 4 paradosuri, 3 pentru dascăli și una sau două pentru portari. Tot din această adresă se mai vede că Stanciu Căpățineanu și Florian Aaron se găseau veniți în Craiova.

Sfatul orașenesc, împreună cu magistratul orașului hotărâsc repararea chiliilor dela Maica Precesta și anunță Eforia la 27 Noembrie 1831 că s’au început lucrările, s’au făcut publicațiile de deschiderea școalei la 1 Decembrie și că ucenicii au început să se strângă „**însetoșați de învățătură, încă de atâta vreme, și se vor împărți de profesori la deosebitele clasi de învățătură după vârsta și puterea lor....**”

Raportul este semnat de Const. Brăiloiu, Costache Robescu și Nicolai Emanuel⁵⁷⁾ și este trimis la 27 Noembrie 1831. Eforia intervenise și la Marea Vornicie să se aprobe redeschiderea Școalei Centrale la biserica Maica Precesta, până când se va putea repara localul dela Obedeauu.

Marea Vornicie dă ordin Ocârmuirii jud. Dolj să se intereseze de acest lucru. Prin stăruința tuturor Școala se deschide la **7 Decembrie 1831**. Acest lucru este adus la cunoștința Eforiei de Marea Vornicie la 21 Decembrie⁵⁸⁾, care primise raportul Ocârmuirii de Dolj la 14 Dec. 1931 semnat de Alexandru Racoviță.

În ziua deschiderii cursurilor, adică la 7 Dec. 1831, pro-

55). Adresa No. 1 din 5 Noembrie 1831. (Arhivele Olteniei 56—58 pag. 370 și N. Bănescu artic. citat pag. 890.

56). Aceștia arată Eforiei că, făcându-se o nouă cercetare la fața locului, chiar în prezența Vornicului Știrbeiu, pentru reparațiile necesare la Obedeauu, s’a hotărât prin strigare la mezat ca lucrarea să se dea arhitectului Gheorghe Petrovici cu prețul de 45.000 lei. Se trimite totodată și contractul ca să fie aprobat de Eforie. Lucrarea se făcea în 15 luni. (Vezi Arh. Olteniei pag. 373 și N. Bănescu artic. citat pag. 890.

57). Cf. Arhivele Olteniei No. citat pag. 377.

58). No. 1725 din 21 Dec. (Arhivele Olteniei 56—58 pag. 379).

fesorii Stanciu Căpățineanu, Florian Aaron și Gr. Pleșoianu
trimit Eforiei următorul raport:

„Către Cinstita Eforie a Școalelor Naționale
dela
Profesorii Școalei Centrale din Craiova”.

„Subt însemnații au cinste de a face cunoscut cinstitei Eforii că la 7 ale curgătoarei luni Decembrie au început învățăturile școalei în 2 paradose cu un număr de 50 copii, cari neconținut să adaugă în tot ceasul atât din cei din oraș cât și din cei dupe afară.

Sub însemnații roagă acum pe cinstita Eforie ca să binevoiască a le slobozi leafa cuviincioasă ce li s’a făgăduit că li se va da începând învățăturile cu care s’a însărcinat fiecare deosebit în raportul ce l-au dat cinstitei Eforii încă de când s’au orânduit profesori, și într’acăreia nădejde numai au putut aștepta în vreme de opt luni.

Sub iscăliții răzămați pe dreptatea cinstitei Eforii, cred că cinstita Eforie nu va zăbovi cu deslegarea făgăduelilor sale în care subînsemnații își privesc hotărârea soartei lor căutând a-și întâmpina trebuincioasele într’un oraș unde este o mare scumpătate, asemenea nădăjduesc că cinstita Eforie va binevoi a le arăta și mijlocul cum să-și primească leafa aici mai cu înlesnire și la vreme cuviincioasă”⁵⁹⁾.

ss. S. Căpățineanu

ss. Fl. Aaron

ss. Gr. Pleșoianu.

Pe acest raport Eforia pune următoarea rezoluție: „La sfatul orășenesc, ca să arate când au început acolo școala, cîți școlari sînt la fiecare clas și să trimiță și tablă de clasul și ceasurile de peste zi, întru care fieșcare profesor se îndeltnicește la învățătura copiilor”⁶⁰⁾.

Sfatul orășenesc răspunde la 9 Ghenarie 1832, trimițând datele cerute precum și un catalog al copiilor dela Școala Centrală din Craiova. Inainte de a arăta conținutul aceluia ra-

59). Arhivele Olteniei 56—58 pag. 380. Vezi și N. Bănescu: Inceputurile „Școlii Centrale” a Craiovei. Convorbiri literare No. 8 1910 pag. 891.

60). N. Bănescu artic. citat pag. 892 și ordinul Eforiei No. 66 din 4 Ghenarie 1832 (Arhivele Olteniei 56—58 pag. 381).

114.895

port, foarte interesant, fiindcă din el vedem ce se predă în acest timp, e nevoie să adăogăm câteva informațiuni lămuritoare pentru alte lucruri în legătură cu școala.

După deschiderea cursurilor la 1826, la Obedeanu, școala s'a numit: Școala Centrală. Acest lucru rezultă din documentele ce avem la îndemână și din care am însemnat aici pe unele. Profesorii Stanciu Căpățineanu și Grigorie Pleșoianu continuă să fie considerați ca aparținând școalei chiar în intervalul când cursurile au fost suspendate. Căpățineanu predă curs secundar iar Pleșoianu, dascăl de alilodidactică, predă curs de „împrumutată învățătură” (școală primară). Ei erau plătiți de Eforia Școalelor din București.

În bugetul anului școlar 1 Aprilie 1830—23 Aprilie 1931 sunt prevăzuți: Stanciu Căpățineanu cu 1875 lei și Grigorie Pleșoianul cu 1350 lei (sume plătite până la sfârșitul lui Decembrie 1830⁶¹).

Amândoi își formaseră o atmosferă de încredere în meritele lor didactice și în entuziasmul cu care își îndeplineau misiunea aici la Craiova. Ajunseseră cunoscuți și în alte județe. Astfel locuitorii din moșia Caracalului trimit prin Ispravnicatul județului Romanați la 26 Mai 1831 o jalbă, cerând Eforiei dascăli, fiindcă ei nu au putut găsi, deși au trimis pe Ioniță Periețeanu în București „pe vreme împotrivă, astă primăvară și cu grele cheltueli, numai și numai pentru a găsi acest fel de dascăl **întemeiat în științe naționale și cu limbi străine**, și după toată silința ce au pus, nu au putut găsi, aflând lipsă aici în București de acest fel de dascăli. Martori sciutori bine de acestea pot fi singurii D-lor profesori ai Școalei Centrale din Craiova, Mosiu Stanciu Căpățineanu și Mosiu Grigore Pleșoianu...”

Iar mai departe roagă Eforia „să chibzuiască și pentru noi, precum îngrijește pentru toate polițiile, să ne trimită niște asemănați cu dorința noastră dascăli, nu precum este acel care l-am avut și-l avem și acum, ci din aceia cari cinstita Eforie a orânduit cu știință în limba nației și pe la alte poliții.....”⁶²).

Din această jalbă a Caracalenilor, cu un conținut asemănător celui ce l-am găsit în cererile boerilor Craioveni, se poate vedea câtă nevoie simțeau Românii de școală în acea vreme,

61). V. A. Urechia: Istoria Școalelor t. I. pag. 134.

62). V. A. Urechia: Ist. Școalelor t. I. pag. 140, Vezi și N. Iorga: Istoria învățământului românesc, pag. 196.

precum și creditul pe care-l aveau ca dascăli: Stanciu Căpățineanu și Grigorie Pleșoianu.

Alături de acești doi profesori și de care vom mai aminti mai jos, mai găsim plătiți de Eforie în 1830 și pe Costache Poenaru și Barbu Vlădoianu⁶³⁾, ca profesori în Craiova. Informațiuni amănunțite asupra lor n'am găsit până acum. Din actele cercetare, apar pe primul plan, ca dascăli ai „Școalei Centrale” numai Stanciu Căpățineanu și Grigorie Pleșoianu până la 1831, data redeschiderii Școalei Centrale în chiliile dela Maica Precesta. Acum mai facem cunoștință cu un alt profesor renumit: Florian Aaron. Despre acesta amintește I. H. Rădulescu că a fost conducătorul școalei dela Golești, după ce fusese învățat de el însuși metoda lancasterian în 1827⁶⁴⁾.

La 1830 Florian Aaron vine în Craiova ca să pregătească pe copiii Cărmuitorului, ginerile lui Dinicu Golescu. E trimis probabil de Dinicu Golescu dela școala înființată de el și condusă de Florian Aaron la Golești. În 1831 Eforia îl numește profesor al Școalei Centrale din Craiova.

Când încep cursurile deci la 7 Dec. 1831, Școala Centrală are 3 profesori: Stanciu Căpățineanu, Florian Aaron și Grigorie Pleșoianu cu 50 de elevi.

În raportul pe care magistratul orașului Craiova îl trimite Eforiei la 9 Ghenarie 1832⁶⁵⁾ se dau următoarele informațiuni cu privire la școală:

S'au adunat 60 elevi cărora li se dă învățătură în felul următor:

„27 copiii sunt asupra Dumnealui profesorului Stanciu Căpățineanu, cărora le paradosește **gramatica** dela 8 ciasuri până la 10 și **aritmetica** după prânz dela 2 până la 4 ciasuri.

13 ucenici, are profesorul Florian, cu care urmează geografia dela 10 la 12 ciasuri; la istoria sfântă urmează după prânz dela 3 până la 5 ciasuri.

20 ucenici are profesorul Grigorie Pleșoianul, urmează cu dânsii la amândouă clasurile împrumutatei învățături, slujindu-se cu abețedare și caligrafie, până să va găti și școala de împrumu-

63). V. A. Urechia: Ist. Școalelor t. I, pag. 134. Îi amintește și d-l prof. N. Iorga în Istoria învățământului românesc pag. 193.

64). I. H. Rădulescu: Issachar pag. 78.

65). Vezi Arhivele Olteniei 56—58 pag. 382 și N. Bănescu artic. citat pag. 892. Raportul este semnat de Const. Brăiloiu, Nic. Emanuel și Costache Robescu.

tată învățătură, care peste trei patru zile negreșit va lua să-vârșire și să vor strânge și copii mai mulți”.

În acest raport se dă și catalogul copiilor dela Școala Centrală: Ei erau:

1. Alexandru Zătreanu	32. Neagoe Rusu
2. Ion Zătreanu	33. Dimitrie Rusu
3. Barbu Vasile	34. Costică Oteteleșanu
4. Costache Zătreanu	35. Aristide Oteteleșanu
5. Dumitru Zătreanu	36. Alecu Oteteleșanu
6. Stan Prodănoiu	37. Genea sin Nicola
7. Pârvu sin Pârvu	38. Ioniță Nicola
8. Ștefan Gioroceanu	39. Tase Puiul
9. Dimitrie Cârceanu	40. Marin dela Golfineanca
10. Anghel Sârbu	41. Hristodor Hristu
11. Iancu Sebastian	42. Marin sin Vasile
12. Manolache Belcineanu	43. Costache Năstase
13. Constantin Zătrănescu	44. Alexandru sin Popa Nicolae
14. Mateiu sin Popa Preda	45. Vasile sin Raicu
15. Dimitrie sin Popa Preda	46. Ianache Jeliu
16. Ioniță sin Popa Preda	47. Nae Cernătescu
17. Iancu Urianu	48. Athanasie Cernătescu
18. Stan Udrescu	49. Petrache Cernătescu
19. Ghița Lăcusteanu	50. Iorgu Cernătescu
20. Iacob Protopopescu	51. Nicolae sin Gheorghe
21. Teodor Prodănoiu	52. Alecu sin Dinu
22. Costache Sebastian	53. Ion sin Protopop C-tin
23. Iorgu Bibescu	54. C-tin sin Protopop C-tin
24. Mihăiță Bibescu	55. Ahilevs Cornățoae
25. Costache Protopopescu	56. Gheorghe sin Popa Preda
26. Alecu Protopopescu	57. Petrache Măinescu
27. Teohari Șlașomneanu	58. Nae Măicănescu
28. Spirache Ion	59. Costache Vlădoianu
29. Nica Hagiu	60. Iorgu Vlădoianu
30. Dincă Pop	61. Iorgu zis Ioniță Botezatu
31. Nae Răioșanu	62. Petru dela Iorga Bou.

Cu toate că școala începuse sub auspicii atât de frumoase și cu entusiasm destul, totuși unele împrejurări vin să amărasească, trecător, atmosfera dela „Maica Precesta”. Să menționăm în primul rând faptul că deși Eforia răspunde raportului înaintat

la 7 Dec. 1831 de către dascălii școalei, că li se vor trimite lefurile⁶⁶), totuși promisiunea nu se poate îndeplini așa de curând, astfel că la 25 Ianuarie 1832, profesorii Școalei repetă insistent cererea lor către Eforie de a li se trimite salariile. „...cu îndestulă durere de inimă, vedem, că, așteptarea noastră de 10 luni, sudorile ce le-am vărsat până a deschide școala și ostenele ce de atunci încoace le jertfim neîncetat, și care sunt; chiar meritele noastre nu sunt băgate în seamă nimic.

Lungile noastre suferiri ne-a adus aproape de desnădejde și acuma ne silește a face cunoscut cinstitei Eforii că, dacă nici până la sfârșitul acestei luni nu ne vom vedea asigurați și odihniți, atunci vom fi siliți a ne întoarce ochii de către jertfile noastre, ce singure trebuia să ne facă mângâierea și fericirea; **atunci vom părăsi și școala și vom mulțumi pă toți câți se amărâsc văzând regenerarea patriei și luminarea neamului, căci noi nu putem trăi pe datorii și a sluji patriei**⁶⁷).

(ss) S. CĂPĂȚINEANUL

(ss) F. AARON

1832, Ianuarie 25

(ss) GR. PLEȘOIANUL

Eforia Școalelor după ce, anterior rugase pe profesori să se „silească cu dinadinsul întru împlinirea datoriilor fieștecăria însărcinări și fiind încredințați că totdeauna un merit bine cunoscut, este supus recunoștiinții.....”⁶⁸), în urma primirii plângerii de mai sus, dă dispozițiuni casierului să se achite lefurile profesorilor, iar prin jurnalul din 23 Februarie 1832 se fixează noi salarii, avându-se în vedere înmulțirea numărului școlarilor.

Iată acel jurnal:

„Astăzi, Februarie 23, anul 1832, mădularile Eforiei luând în băgare de seamă datoriile profesorilor Școalei Centrale din Craiova și privind că fiecare profesor dintr’ânșii este însărcinat cu câte 2 clasuri ocupate pe toate ciaturile zilei adică:

Profesorul S. Căpățineanu cu gramatică și aritmetică,

Profesorul Flor. Aaron, cu geografia și istoria sfântă.

66). Vezi Arhiva veche a liceului Carol I dosar No. 1/255 (Acte transcrise și publicate în Arhivele Olteniei No. 51—52 de prof. Mih. Paulian.

67). Cf. Arhivele Olteniei 56—58 pag. 383 și N. Bănescu artio. citat pag. 893.

68). Cf. Arhiva liceului Carol I (Acte transcrise și publicate de Mih. Paulian (Arh. Olteniei 51—52 pag. 368. Vezi și Mih. Popescu Arh. Olteniei 56—58 pag. 380.

Profesorul Grigorie Pleșoianu, cu amândouă clasurile împrumutate învățăături și cu caligrafia.

Am găsit cu cuviință ca să li se plătească dela 1-iu al trecutului Ghenarie leafă pă lună după chipul următor:

Profesorul S. Căpățineanu	lei 300
lui F. Aaron	„ 300
lui Gr. Pleșoianu	„ 250
lei opt sute cinci zeci	850

Pă acest temeiu dar să va face poruncă către Dumnealui casierul spre a-i trece în statul lefilor pe Ghenarie și Februarie și a le slobozi suma de mai sus arătată⁶⁹⁾.

(ss.) Știrbei

La 25 Februrie Eforia înștiințează casierul de acest lucru, iar la 26 Februarie, profesorii școalei. În înștiințarea către școală se adaogă, că dela „1-iu viitorului Mart, veți primi Dumneavoastră leafă după întocmirea ce s'au făcut de obște”.

No. 125, 1832 Februarie 26⁷⁰⁾.

(ss.) B. Știrbeiu

Secretar (ss.) N. Iliescu

Pe lângă chestiunea lefurilor, care se rezolvă satisfăcător în Februarie 1832, „Școala Centrală” mai are unele neajunsuri, chiar în primele luni după instalarea la „Maica Precesta”.

Școala înceepuse cu 50 elevi, la care se adaogă în scurt timp și alții, astfel că la 19 Februarie 1832 numărul elevilor era de 123⁷¹⁾.

Din această cauză se simțea nevoia ca să se așeze cu locuința în școală unul dintre profesori, ca să poată supraveghea pe elevi.

Din raportul lui S. Căpățineanu, amintit mai sus se constată că la data de 19 Februarie, el locuia o odaie în chiliile mănăstirei și mai ceruse încă una în care să locuiască rândușii școalei și să-i servească și lui pentru „cele trebuincioase spre hrană”.

69). Arhivele Olteniei pag. 385 No. 56—58.

70). Arhiva liceului „Carol I” (Arh. Olteniei. No., 51—52 pag. 368).

71). Raportul lui Stancu Căpățineanu către Eforie (Arhivele Olteniei 56—58 pag. 386).

(D-I prof. N. Bănescu ne arată că Grigore Pleșoianu era profesorul așezat în școală⁷²). Ocuparea acestor camere pentru trebuințele școlii, creiază un grav conflict între profesori și epitropul bisericii, slugerul Băluță Goescu. Acesta se plânge Eforiei, profesorii răspund, iar Eforia le face aspre observațiuni pentru faptul că au mai cerut și alte odăi pe lângă cele fixate înainte⁷³). Grigorie Pleșoianul răspunde foarte dârz, la 29 Februarie, că se mută chiar din acel cîas și nu va mai veni decât la ceasul rînduit cași tovarășii săi. „Am vrut să m'arăt mai cu râvnă pentru frații mei copilași; dar, dacă răsplătirea este așa d'andoaselea, voiu urma numai ce m'am făgăduit și la vremea îndatorată”⁷⁴).

Rezultatul acestui conflict este în primul rînd indignarea lui Grigorie Pleșoianul, care pentru acest motiv precum și pentru faptul că era nemulțumit de felul cum erau plătite ostenele profesorilor, cere Eforiei la 13 Iunie 1832 să-i arate care sunt drepturile sale de profesor sau, altfel, să se rînduiască altul în locu-i.

Barbu Știrbei, Efor, pune următoarea rezoluție pe raportul lui Pleșoianu:

„Drepturile profesorilor, care se jărtfesc pentru învățătura tinerimii sînt sfinte, sînt vrednice de a se lua în băgare de seamă. De aceea D-I Provizorul va închipui Regulament pentru aceasta, după temeiurile ce-i voi da. Iar pentru d. Pleșoianul, volnic este Provizorul să-l sloboază din slujbă, și să orînduiască pe altul; căci, cu condiții înfricoșetoare, Eforia nu poate ținea profesori. De aceea va îngriji a pune îndată în lucrare cererea jăluitorului”⁷⁵).

La 2 Septembrie, acelaș an, Eforia îi îngăduie să părăsească învățămîntul, astfel că Pleșoianu pleacă din Craiova și se stabilește la Cerneți, orașul său de naștere, după ce încercase să intre în miliția pămîntească, dar nu reușise. Prin plecarea lui, școala din Craiova a pierdut un mare dascăl și

72). N. Bănescu: Inceputurile „Școlii Centrale” a Craiovii. Convorbiri literare 1910 No. 8 pag. 893 și N. Bănescu: Un dascăl uitat: Grigore Pleșoianu. (Analele Academiei tom. XXXVII. 1915).

73). Arhiva licenului dosara 256. ordinul No. 124 din 26 Februarie 1832 (Arhivele Olteniei 54—55 pag. 142).

74). N. Bănescu articolele citate. Probabil că la data de 29 Febr. locuia în școală Gr. Pleșoianu iar Stancu Căpățineanu, dacă și el locuise acolo se mutase între timp.

75). Arhiv. Statului dos. adm. vechiu No. 6585 din 1832 (N. Bănescu: Un dascăl uitat... pag. 15).

un entuziast susținător al curentului național, care începuse lupta pentru ridicarea Românilor. La Cerneți este numit tot dascăl la 15 Ianuarie 1833 în clasul al III-lea⁷⁶⁾.

Tot ca rezultat al conflictului profesorilor dela „Școala Centrală” a Craiovei cu slugerul Goescul, Eforia hotărăște înființarea postului de „Inspector al Școlii Centrale” și este numit Florian Aaron în Aprilie 1832.

Înființarea acestui post mai este în legătură și cu noua reorganizare a școalelor, făcută pe baza „Regulamentului Școalelor Publice”⁷⁷⁾, întocmit de o comisie în urma cererii lui Kisseleff. În regulament se vorbește și de școala Centrală dela Craiova. La 25 Aprilie 1832, Eforia înștiințează pe Magistratul orașului Craiova că „Pe temeiul noului așezământ atingător de școalele publice ale Principatului, întocmindu-să și școala din orașul Craiovei, se dă în cunoștința cinstitului Magistrat această întocmire, după cum se vede în alăturata listă coprinzătoare de învățăturile ce au a se preda în școala de acolo, de numirea profesorilor și de leafa ce are fieștecare, precum și de osebita tablă de ciasurile în care trebuie să se urmeze învățăturile fieșcăruia clas, pă vremea hotărîită....”⁷⁸⁾.

Lista, de care se vorbește mai sus, este următoarea:

Listă coprinzătoare de învățăturile, de numirea și lipsurile profesorilor din școala dela Craiova.

ȘCOALA ÎNCEPĂTOARE ȘI CENTRALĂ DIN CRAIOVA

Școala începătoare.

Clasul I-ii

D. Alexie Marinovici: Profesor de învățătură începătoare pentru metoda lancastericesc Lei 200

Clasul II

D. Profesor de elementurile catehesmului, aritmeticii și geografiei pre metoda lancastericesc Lei 300

Școala centrală

Clasul III.

D. St. Căpățineanu: Profesor de gramatica rumânească Lei 350

76). N. Bănescu artic citat pag. 352.

77). Buletin 1833 No. 26 și următoarele.

78). No. 178 din 25 Aprilie 1832 (Arh. Olteniei 56—58 pag. 390.

D.	Profesor de limba franțoească	Lei 100
D. Gr. Pleșoianu:	Suplent de întâia parte a geografiei	„ 150
Idem	Profesor de aritmetică	„ 150
D.	Profesor de limba greciască	„ 100

Clasul IV

D. F. Aaron:	Suplent de compunere în l. rumânească	„ 175
Idem	Pentru inspecția școalei	„ 100
D.	Profesor de limba franțoească	„ 100
D.	Profesor de limba greciască	„ 100

Clasul V

D.	Profesor de limba franțoească	„ 200
D. F. Aaron:	Profesor de istorie	„ 175
D. K. Montaniotul:	Profesor de limba greciască	„ 150

Clasul VI

D.	Profesor de limba franțoească	„ 200
D. K. Montaniotul:	Profesor de limba greciască	„ 200
Adică două mii șapte sute cinci zeci		2750

No. 178. București, 1832 Aprilie 25.

(ss.) N. Iliescu ⁷⁹⁾

(Odată cu lista de mai sus se trimite lui Fl. Aaron, inspectorul Școlii centrale și opt diplome ca să le împartă profesorilor „după numirea fieșcăruia”. Diplomele se trimit de **Provizorul Școalelor Naționale** (inspectorul tuturor școalelor țării), post creat prin noua organizare a învățământului).

Din lista de mai sus se poate observa, că în Aprilie 1832 „Școala Centrală” dela „Maica Preceastă” avea 6 clase, din care: 4 de curs secundar, iar două începătoare (de curs primar).

Pe lângă profesorii cunoscuți mai înainte, găsim adăogați: pe Alexe Marinovici, la clasa I începătoare și pe C. Montaniotul (Mondaniotul) la cl. V și VI de limba greciască. (Alexe Marinovici fusese numit la 1 Aprilie și s'a prezentat la cursuri la 14 Aprilie ⁸⁰⁾).

80). Ordinul Eforiei No 159 și Înștiințarea Sfatului orășenesc din rare 1910 No. 9 pag. 990.

80). Sprijinul Eforiei No 159 și Înștiințarea Sfatului onșenesc din Craiova către Eforie. (29 Aprilie 1832 „La 7 Ianuarie Eforia dăduse ordin profesorilor Colegiului ca să-l cerceteze pe Alexe Marinovici „ot Slatina” împreună cu Alexe Popovici. (Arch. Statului dosar 4.149 din 1831) Vezi N. Bănescu: Conv. literare No. citat pag. 989.

Lipsesc însă: doi profesori de limba franceză: unul la cls. III și IV și altul la cls. V și VI; precum și încă un profesor de limba greacă la cls. III și IV.

Eforia cere Ocârmuitorului Jud. Dolj și Magistratului Craiovei să se intereseze și să găsească persoane destoinice ca să ocupe aceste posturi⁸¹⁾. Magistratul Craiovei, după o serioasă cercetare, răspunde la 30 Maiu 1832 că a aflat pe Mitrancu Malin, ca să predea limba grecească la cls. III și IV și-l propune și pentru l. franceză la cls. III și IV. „Dovezile ce au dat acesta despre știința sa într'amândouă aceste limbi, făcându-și până acum această profesie prin case particulare și încredințările sale despre o purtare cinstită fac pă acest Magistrat să crează că este destoinic a intra în numărul profesorilor școalei centrale de aici și spre a-și uni silințele sale dimpreună cu ceilalți spre obștescul folos, Magistratul ia îndrăsneala a ruga pă cinstita Eforie să binevoiască a întări de proefsor cu diplomă pă acest **D. Mitrănescu Malin**, ca să poată începe urmarea învățături fără zăbavă”.

(ss.) Clucer Brăiloiu

(ss.) Ioan Oteteleşanu

(ss.) Const. Vlădoianu

(ss.) N. Emanuel

Craiova, 1832, Maiu 30.

Pe acest raport Eforia, prin B. Știrbei, pune următoarea rezoluție:

„Să se numească profesor pentru al 3-lea și 4-lea clasă dă grecește cu leafă pă lună 200 și suplent vremelnicește pentru al 3-lea clasă dă franțozește cu lei 100 pă lună socotindu-să dela 5 lunie”.

(ss.) Știrbei

Ca urmare a acesteia, este anunțat Magistratul orașului, la 3 lunie prin adresa cu No. 222 de numirea lui Mitrancu Malin.

Acesta împreună cu ceilalți continuă regulat cursurile până la sfârșitul anului școlar 1831—1832, adică până în August. (Vacanța de vară ținea pentru clasele umane de la 1 Sept. până la 15 Octombrie).

Conducerea o avea, după cum am arătat Florian Aaron. Interesul său pentru școală se poate vedea din faptul că odată

81). No. 130 și 131 din 9 Maiu 1832 (Arh. Olteniei 56—58 pag. 393.

cu numirea sa ca inspector (director) simte nevoia unor „legi scolasticești”, „care să unească toate datoriile școlarilor, într'un scop de a se face toți cetățeni buni patriei”... „Legile scolasticești sunt inima școalei și asigurază buna orânduială a ei”. De aceea F. Aaron cere Eforiei să se comunice școalei astfel de legi, dacă sunt; dacă nu, să i se îngăduie să întocmească el unele și să le pună în lucrare”⁸²).

Generalul Kisseleff, care se interesa în deosebi de școli, cercetează la 5 Iunie 1832 și „Școala Centrală” din Craiova. A doua zi Fl. Aaron anunță Eforia despre felul cum a decurs această vizită.

Iată raportul lui Fl. Aaron:

„C. Domn provizor al Școalelor Naționale din Principatul Țării Românești.

Inspectorul Școalei Centrale din Craiova.

La porunca cinstului Domn provizor dela 30 Maiu cu No. 51, am cinste a răspunde că din toate puterile ne-am silit a face gătitura cuviincioasă pentru a primi pe Excelența Sa D. deplin împuternicit prezident al Divanurilor, întâmplându-se ca să binevoiască Ex. Sa a arăta înalta sa bunăvoință de a vizita școala de aici.

Într'adevăr Ex. Sa a îndatorat școala nemărginit, a încurajat-o și i-a mai înălțat cinstea prin deosebita protecție ce i-a arătat viind în persoană la 5 Iunie ca să-i vază starea. Cu clasul I de împrumutată învățătură a avut cinste după cererea Ex. Sale de a fi supus la o mică cercetare de exercițiul său; asemenea și cu școala centrală s'a lucrat o problemă din cursul de aritmetică.

Din modestie școala nu îndrăznește a se lăuda, dacă Ex. Sa a rămas mulțumită, atât numai ia zlobozenie de a zice, că strâmtoarea în care se află gemând poate că n'a putut să o erte ca să înfățișeze Ex. Sale în rigurozitate probă îndestulă despre râvna profesorilor și aceasta poate să fie o escuză dreaptă despre orice defect ce se va fi putut băga de seamă”.

(ss.) F. Aaron.

No. 9. Craiova, 1832, Iunie 6.

Florian Aaron căutase să prevină Eforia asupra impresiei pe care bănuia că va fi avut-o Kisseleff, vizitând școala.

82). N. Bănescu: artic citat pag. 992.

Într'adevăr acestuia nu i-a plăcut felul, cum s'au prezentat elevii și mai ales localul. Eforia trimite atunci profesorilor un ordin arătându-le „că a auzit chiar din graiul Înalt Exceleenței Sale că, pe cât școalele începătoare de prin orașele județelor au arătat oareș-ce spor la învățătură, cu atâta școala din Craiova a rămas mai îndărăt și neregulată la mersurile învățăturilor”. De aceia: „nădejdea ce a avut Eforia a se făli cu acea școală a fost zadarnică”. Eforia invită apoi pe profesori să se ocupe serios de îndatoririle lor și să nu uite că tinerimea, încredințată lor, așteaptă învățătură care face cinste nu numai școalelor ci și națiunii⁸³).

Impresia rea pe care localul, mai ales, o face asupra lui Kisseleff se vede din rezoluția pe care o pune pe raportul ce i-l înaintează Eforia cu privire la necesitatea construirii unei clădiri proprii pentru Școala Centrală. „C'est indispensable, car l'école est mal placée”.

Acest lucru a și determinat pe toți să grăbească înlesnirea ridicării unui local pentru școală, fapt care se întâmplă între 1836—1842⁸⁴).

Sfârșitul anului școlar 1831—1832, cu examenul lui, este anunțat de Curierul Românesc⁸⁵). De acolo se vede cuvântarea lui Fl. Aaron și felul cum au examinat toți profesorii dela Școala Centrală:

Florian Aaron înaintează un raport Eforiei cu toată situația acestui an școlar⁸⁶). Ea se prezintă în felul următor:

In clasul I de lancaster . . .	150	școlari
„ „ II „ „ . . .	34	„
La Gramatică . . .	16	„
„ Aritmetică . . .	20	„
„ Istoria Universală . . .	5	„
In clasul I de grecește . . .	16	„
„ „ II „ „ . . .	10	„
„ „ I de franțuzește . . .	30	„
„ „ III de grecește . . .	20	„
„ „ IV „ „ . . .	7	„

83). N. Bănescu artic citat pag. 993.

84). Cf. articolul despre clădirea liceului de D-l prof. N Gh. Dineulescu, publicat alături de acesta.

85). 1832 No. 58.

86). Arh. Statului dosar 6585 din 1832, adm. vechiu.

Din aceștia au eșit „cu eminență”:

Din clasul I de lancaster	6
„ „ II „ „	10 (la catehism)
Gramatică	6
Aritmetică	5
Istoria Universală	4
Clasul I de grecește	6
„ II „ „	5
„ I „ franțoește	4
„ III „ grecește	6
„ IV „ „	5

Inceputul anului școlar 1832—1833 aduce schimbări însemnate în viața școalei. Am văzut că Gr. Pleșoianu părăsește, cu îngăduirea Eforiei (2 Sept.) catedra sa și se duce la Cerneți, unde este numit profesor, la școala de acolo, în 1833, 15 Ianuarie.

Florian Aaron, profesor și Inspectorul școalei cere Eforiei la 1 August 1832 să-i îngăduie plecarea din Craiova și să-l numească la Școala Centrală din București.

Motivul mărturisit de el este „starea cea slabă” a sănătății sale, de când a venit „în părțile Craiovei”. „Schimbarea locului și înlesnirea mijloacelor” i-ar îngădui căutarea sănătății „care, în Craiova, este supusă la primejdie neapărată”⁸⁷).

Eforia admite această cerere a lui Fl. Aaron și numește în locu-i ca Inspector al Școalei pe Stanciu Căpățineanu, la 1 Octombrie 1832, trimițându-i și diploma necesară.

Ordinul de numire este din 14 Octombrie 1832 și se găsește în original în arhiva liceului Carol I.

„Eforia Școalelor Naționale

D. S. Căpățineanu, Profesor de gramatică

în Școala Centrală din Craiova

Primit la 18 Octomv.

„Să face știut Dum(ita)le că dela 1-iu Octomvrie ești orânduit Inspector acei școale. Pentru care și să trimite dum(ita)le alăturata diplomă și de primirea ei vei binevoi a răspunde, trimetând și catalogul de școlari ce să află acum într'acea

87). Cf. N. Bănescu artic. citat pag. 995 (din Arh. Statului dosarul citat fila 10.).

școală, împreună cu arătare de numărul acelor ce sînt într'acea școală, împreună cu arătare de numărul acelor ce sînt destoinici a urma în clasul de aritmetică și de geografie, ca să se facă mai în grabă chibzuire pentru așezarea și acestor clasuri în școala de acolo.

Pentru mădulările Eforii

P. Poenaru

Secretar, N. Iliescu

No. 404, Octombrie 14. Anu 1832, București⁸⁸⁾.

Prin plecarea lui Fl. Aaron și a lui Gr. Pleșoianu din Craiova, Școala Centrală pierde două elemente de valoare atît ca dascăli, publiciști, cît și ca susținători ai atmosferei naționale de care se simția atîta nevoie.

În locul lui Gr. Pleșoianu se numește la catedra de aritmetică, Stanciu Căpățineanu, după cererea sa⁸⁹⁾. Se mai adaugă la începutul anului școlar 1832—1833 un dascăl nou: Grigore Mihăescu, la clasa I începătoare, pentru citire și scriere iar Alexe Marinovici trece la clasa II începătoare pentru învățături pregătitoare.

Numirea acestuia se făcuse pe baza raportului lui Fl. Aaron dela 6 Iunie 1832 (înainte deci de plecarea din Craiova). Prin acel raport Fl. Aaron arată Eforiei că elevii lui Al. Marinovici, profesor de împrumutată învățătură la cls. I s'au dovedit destoinici a trece în cls. II; de aceea Eforia este rugată să binevoiască a înființa cls. II prin numire de proefsr nou „ca să nu să piarză vremea, ce zăticnește cursul învățăturilor”⁹⁰⁾.

P. Poenaru, provizorul școalelor, recomandă Eforiei pe Gr. Mihăescu, dela Buzău, pentru cl. I, iar pentru cls. II pe Alex. Marinovici, ca o răsplată, „fiindcă s'a arătat vrednic de această înaintare, prin sporul ce se vede că au făcut școlarii săi la învățătură”.

Această propunere este aprobată de Eforie, astfel că în Octombrie 1832 „Școala Centrală” avea următoarea formație:

88). Vezi arhiva veche a liceului. Acte transcrise și publicate în Arh. Olteniei No. 51—52, 1930. de prof. Mih. Paulian.

89). Ordinul Eforiei No. 418 din 21 Oct. 1832. (Arh. Olteniei 51—52 pag. 369. Din arhiva liceului Carol I.

90). N. Bănescu artic. citat pag. 996.

T A B L A ⁹¹⁾

de învățăturile ce se urmează în școala începătoare și centrală din Craiova în semestru întâiu, dela Oct. 1, până la Apr. 1, 1833.

L E C Ț I I	C E A S U R I		P R O F E S O R I
	Înainte de amiază	După amiază	
	Școala Începătoare		
	Ceașul I		
Citire și scriere	Dela 9 până la 11	dela 2 până la 4	d. Gr. Mihăescu
	Ceașul II		
Învăț. pregătitoare	Dela 9 până la 11	Dela 2 până la 4	d. Al. Marinovici
	Școala centrală		
	Ceașul III		
Gramatică	8—9½		S. Căpățineanu
Francezește	9½—11		Mitrancu Malini
Geografie	11—12		d.
Aritmetică		2—4	d.
Grecește		2—4	Mitrancu Malini
	Ceașul IV		
Comp. în românește	8—10		d.
Grecește	10—12		Mitrancu Malini
Francezește		2—4	d.
	Ceașul V		
Francezește	8—10		d.
Istoria Universală	10—11		d.
Grecește	11—12		C. Mondaniotu
	Ceașul VI		
Francezește	8—10		d.
Grecește	10—11	2—4	C. Mondaniotu

Școala era însă cam strâmtorată din cauza clădirii. Magistratul orașului ceruse Eforiei încă dela 30 Iunie să se ia măsuri pentru ridicarea unui local al școalei. Până atunci se ia măsuri ca să se mute cls. I Începătoare la Obedeauu. La 24 Octombrie Stanciu Căpățineanu anunță Eforia că s'a executat ordinul Eforiei, clasa s'a mutat, după meremetisirea unei săli la Obedeauu ⁹²⁾.

91). N. Bănescu artic. citat pag. 997.

92). Arh. Statului dosarul citat fila 145. (din N. Bănescu pag. 998.). Vezi și Arhivele Olteniei No. 54—55 pag. 14: adresa magistratului Craiovei către St. Căpățineanu (No. 271 din 4 Dec. 1832, din Arhiva liceului).

În iarna lui 1832 Eforia, după cererea generalului Kisseleff, care vizitase în timpul verii școalele, întocmește o nouă organizare a școalei din Craiova pentru clasele începătoare. Școala începătoare se întocmește în felul celei din București, renunțându-se deocamdată la cls. IV. În arhiva liceului se găsește ordinul Eforiei, din 2 Dec. 1832 No. 450 cu privire la această nouă întocmire.

Primită la 5 Decembrie.

Eforia Școalelor Naționale

D. Inspector al Școalei Centrale din Craiova.

Să face știut Dum(ita)le că întocmindu-se acum de iznoavă Școalele Principatului, s'a hotărât a să așeza în școalele începătoare din București și Craiova patru clasuri, în care să vor preda învățăturile după cum urmează: În clasul I să va învăța citirea și scrierea după table și după modeluri; în clasul 2-lea să va face deprindere la citire pe cărți și la scriere dictando, să va învăța a să face din gând cele patru lucrări aritmetice, cu litere simple; să vor învăța încă și câteva reguli de gramatică pentru declinare și conjugări.

În clasul al 3-lea să vor preda începuturi de gramatică, de catihis, de aritmetică, de geografie și de alte cunoștințe uzuale. Și în clasul al 4-lea să vor urma începutul de geometrie, de mișcanică practică, de aritmetică, de exerciții gramaticale, de desen lineal, și de alte cunoștințe uzuale.

Cele două dintâi clasuri să vor face de un profesor prin metoda lancasteriană, iar cel de al treilea precum și cel de al patrulea prin predare iarăși de un profesor fieșcare clas. Și așa câte patru clasurile acelei școale să vor împlini cu trei profesori. Acuma deocamdată neputându-să așeza și la Craiova clasul al 4-lea, să vor urma numai trei clasuri de profesori ce să află acum în școala începătoare de acolo; adevărat D. Grigore Mihăescu va face clasul I și al II-lea, după cum s'a arătat mai sus, și pentru această adăogare de osteneală i să adaogă acum la leafă lei cincizeci pe lună, făcându-i-să peste tot lei 250. Iar D. Marinovici va face clasul al treilea. De aceia Dumneata vei îngriji a să întocmi acele clasuri fără zăbavă; vei înștiința

de punerea în lucrare, trimițând și catalogul de școlari ce să vor afla în fieșcare clas”.

Pentru mădulările Eforiei

P. Poenaru

No. 450, 1832, Decembrie 2. București ⁹³).

La 12 Decembrie 1832 Stanciu Căpățineanu raportează Eforiei situația școlii după noua întocmire: în cls. I erau 148 de școlari, în cls. II 33 și în cls. III 68 (e vorba de clasele începătoare). Profesorii erau cei arătați mai sus. Mai era nevoie însă de un dascăl de l. franceză și unul de istorie (hronologie) și geografie în locul lui Fl. Aaron, care plecase din Craiova.

Pentru istorie și geografie P. Poenaru, provizorul școalelor ceruse Eforiei ca să trimită la Craiova pe Chiriță Barboviță, dela Școala din Cerneți, iar în locul lui să se numească la Cerneți Alexe Popovici ⁹⁴).

Acest Chiriță Barbovici fusese dascăl la Cerneți dela începutul anului 1831. Părăsise apoi școala, nemulțumind populația din Cerneți. În urmă (la 22 Dec. 1831) este cercetat de profesorii școlii din București și este numit la Cerneți din nou la 17 Febr. 1832.

După plecarea lui Florian Aaron dela școala din Craiova cere și Eforia îi admite să treacă la catedra de **istorie și geografie**. Ordinul Eforiei către școală este datat 16 Ghenarie 1833, No. 12 și este semnat de Alexandru Filipescu, Ștefan Bălăceanu, B. Știrbeiu, N. Piccolo și N. Iliescu (secretar) ⁹⁵).

Tot la începutul anului 1833, 14 Martie, se numește ca profesor titular de l. franceză A. Visamont, la clasele II și III, plătit cu 400 lei pe lună ⁹⁶).

Anul școlar 1832—1833 se sfârșește cu examenul orânduit prin noua legiuire ⁹⁷). „Curierul Românesc” din 17 Sept.

93). Arh. Olteniei No. 54—55 pag. 139—140. Vezi și N. Bănescu artic. citat pag. 998 și V. A. Urechia: Istoria Școalelor t. I pag. 177—178. (Tot prin acea orânduire se constată că numai la Craiova și București funcționau clase umanitare).

94). Raportul No. 512 din 19 Dec. 1832. (Cf. N. Bănescu artic. citat pag. 999.

95). Cf. Arhiva liceului Carol I. Vezi și Arh. Olteniei No. 54—55 pag. 142 unde s'a publicat acest ordin.

96). Vezi nota de mai sus.

97). Vezi ordinul Eforiei către Școală, No. 65 din 20 Febr. 1833, transcris și publicat în Arh. Olteniei No. 54—55 pag. 144.

1833 face o dare de seamă asupra examenului ținut la 3 Sept., arătând progresele realizate până atunci. Numai cursul de istorie a lăsat de dorit din cauză că nu-l mai predă Fl. Aaron, care plecase în București.

În anul școlar 1833—1834 situația școlii este următoarea:

a) **Școalele începătoare**⁹⁸⁾.

Profesorul cls. I și II, Gr. Mihăescu , cu	250 lei
Profesorul cls. III G. Călinescu , cu	300 „

b) **Școalele Umanioare.**

Prof. de gramatică românească în cls. I și II, de aritmetică rezonată, în cls. III și IV: S. Căpățineanu	550 „
Profesorul de începăturile limbii grecești în cls. I și pentru elementurile limbii grecești în cls. III, Mi-trancu Malin , cu	300 lei
Profesorul de cl. II și III de franțoește, Visamont , cu	400 „
Profesorul de geografie și Hronologie în cls. II, Barbovici , cu	350 „
Profesorul de Etimologie și sintaxul limbii grecești, pentru cls. IV, C. Mondaniotu , cu	350 „
Pentru inspecția școlii, S. Căpățineanu	100 „
Cheltuelile școlii	300 „
Total	2.900 lei

În 1834, clasele umanioare aveau următorul program:

Cls. I.

„Compunerea și aplicația regulilor gramaticești erau predate de S. Căpățineanu.

Inceputurile limbei franțoești dela 8½—10 în fiecare zi de Visamont.

Caligrafia și tahigrafia erau predate de C. Leca.

Cls. II.

Deprinderi asupra stilului rumânesc, având de model Sf. Testament și alte culegeri morale și religioase, erau predate de St. Căpățineanu.

98). Vezi N. Bănescu: Inceputurile „Școlii Centrale” a Craiovei. Conv. literare 1910 No. 9 pag. 1000.

Continuație de limba franțoească, de Visamont.
Desenul predat de C. Leca.

Cls. III.

Limba franțoească, predată de Visamont.
Hronologia, predată de C. Vasilescu.
Deprinderi asupra stilului românesc mai înalt, predat de St.
Căpățineanu.
Inceputurile limbei grecești, de C. Mondaniotul.
Desenul, predat de C. Leca.

Cls. IV.

Limba greciască, predată de C. Mondaniotul.
Istoria, partea întâia.
Limba franceză și desenul erau vacante⁹⁹).

În această formă școala urmează fără modificări importante până în 1837. Între timp, se începuse construcția localului propriu, pe terenul pe care se găsește acum liceul. (Să se vadă mai jos capitoul despre clădire).

În Ianuarie 1836 P. Poenaru inspectează Școala din Craiova. Este interesant de știut cum a raportat el Eforiei rezultatele acestei inspecții și ce impresie i-a făcut mersul învățăturilor. De aceea tipărim raportul său și măsurile luate de Eforie.

„Cinstitei Eforii a Școalelor Naționale.

Raport

Plecat dau în cunoștință că după poruncă mergând la Craiova pentru revizuirea școalelor am făcut cercetare cu deamănuntul la toate clasele de învățătură și am văzut că unii din profesori și-au păzit pe deplin datoriile după instrucțiile ce li s'au dat dela eforie, dar alți s'au abătut dintr'acele instrucții, adică profesorul de geografie D-nul Kiriță Barbovici a lăsat de o parte geografia ce s'a tipărit într'adins pentru predare în școalele publice, și să sluja cu manuscrise care nu numai că aduc mare greutate școlarilor la prescriere ci coprink și greșeli foarte multe. Asemenea și profesorul clasului al 3-lea de începători d-l G. Călinescu nu urma cu predarea catihismului

99). Cf. Mih. Popescu: Din trecutul învățământului la Craiova (Arhivele Olteniei 56—58 pag. 286—287).

după cartea tipărită ce s'a hotărât pentru aceasta de către eforie, ci după un manuscris care este cu mult mai inferior. Deosebit de aceasta d-l Călinescu să arată că mai nu s'ar fi străduit îndăstul a pătrunde metoda prin care să pot preda învățăturile mai cu spor, ci să mărginește într'o lucrare miha-nicească care obicinuește pă școlari a învăța de rost ca o mașină fără înțelegere.

Despre ceilalți profesori ai școalei dela Craiova am cinstea a încunoștința cinstitei eforii că toți și'au păz't pă deplin datoriile. D-l Stanciu Căpățineanu aplică cu bună pătrundere învățătura grămaticii rumânești la deprinderi în stilul scrierei după metoduri bune potrivite ce Dumnealui a cules și a tălmăcit din deosebiți autori; d-l Vizamont are bune mijloace pentru a face pă școlari să înainteze la învățătura limbei franțuzești pentru că s'a familiarisit cu limba rumânească și deprinde pă școlari la traduceri dintr'o limbă într'alta. Asemenea și d-l Mundaniotul să străduiește fără pregetare în predarea limbei grecești, și prin bunul metod ce întrebuițează, deprinde foarte bine pă școlari atât în limba grecească veche cât și în cea vorbitoare. D-l Leca a fost mai în tot semestrul trecut bolnav și de aceia școlarii de est timp nu au făcut îndestulă lucrare într'acest semestru la învățătura caligrafii și a desenului; dar din lucrarea școlarilor din anul trecut să dovedește că d-l Leca să străduiește cu cea mai nepregetată râvnă la împlinirea datoriilor sale, și după bunele mijloace ce întrebuițează dobândește școlarilor înlesnire la aceste învățături.

Acest profesor face și acum aducere aminte de rugăciunea ce a făcut și mai nainte cinstitei eforii să bine voiască a lua în băgare de seamă că leafa de 300 lei pă lună ce i să dă nu este potrivită cu ale sale însărcinări adevărat că acest profesor la îndeletnicirile sale în învățătura caligrafii și a desenului are multe osteneli, și prin râvna cu care își împlinește slujba meritează mai multă mângăiere. De aceia am cinstea a propune cinstitei eforii să se facă la leafa acestui profesor o adăogire de 100 lei pă lună.

D-l Mihăescu profesorul clasului I de începători să arată acum mai familiarisit cu metoda lancastrin și dă nădejde că va fi mai fără pregetare a-și împlini a sa slujbă.

Despre inspecția școalei am făcut băgare de seamă că nu să urmează întocmai după regulile așezate, cataloagele și celelalte registruri nu să țin după orânduială, și la ceasurile

predării să întâmplă de multe ori învăluială pentru că nu-ș păzescu toți profesorii ceasul hotărât. D-l S. Căpățineanul care să află însărcinat cu această inspecție ar trebui să aibă mai multă priveghere la aceasta, dar adevărat că dumnealui să află prea mult îngreunat cu învățăturile ce predă în trei deosebite clasuri și nu are pă altcineva de ajutor la scrierile ce trebuie să fie în corespondență cu eforia și cu părinții copiilor. De aceia fiindcă din leafa de 100 lei pă lună ce să dă anume pentru slujba inspecției nu să poate plăti și un scriitor spre ajutor inspectorului, am cinstea a propune cinstitei eforii să hotărască leafa pentru slujba inspecției suma de lei 250; precum să cuprindă în regulament ca să se înlesnească inspectorul aș împlini slujba după toată cuvința.

Directorul P. Poenaru.

No. 2/1836, Ghenarie 6. București.

La acest raport, Eforia răspunde:

„Eforia Școalelor Naționale,

D-lui S. Căpățineanul inspectoru școalei centrale

din Craiova

Să trimite dumitale copie întocmai după jurnalul Eforii încheiat în urma cercetării ce a făcut d-l Poenarul Directorul Școalelor, și să scrie dumitale că luând în deaproape cunoștință cele acolo coprinse, să faci urmarea ce să cuvine îngrijind a împlini cu cumpătate îndatoririle ce sânt date dumitale ca un inspector al școali.

Vei înștiința dumneata Eforii regulat și de urmarea învățăturilor, precum și de orice să atinge de orânduiala acei școale potrivit cu instrucțiunile ce sânt date de mai înainte”.

1836, Ghenarie 17. București.

J u r n a l

Mădulările Eforii Școalelor luând în băgare de seamă raportul d-lui Comisul Poenarul Directorul de supt No. 2 au văzut cercetarea ce a făcut dumnealui la învățăturile Școalei din Craiova pentru care gășind cu cuvință hotărăște cele următoare:

Fiindcă d. Chiriță Barbovici la predarea învățături Geo-grafii nu s'a slujit în vremea trecută cu geografia ce s'a tipărit

într'adins pentru predarea în școalele publice, să se scrie în-
specteurului școalei ca să arăte numitului profesor ca negreșit
să se slujească la predarea geografii cu geografia ce să între-
buințează obștește în școalele publice, iar nu cu manuscriptele
ce aduc cu sine și multe greșăli și îndestulă osteneală școlarilor
arătându-i-să dere(p)t aceasta că tot învățătorul este dator a să
urma apururea supus la regulile ce odat să întocmesc, de către
Eforie, pentru învățătura obștească.

D. G. Călinescu, profesorul de cl. al 3-lea de începători
iarăș să se îndatoreze a urma învățăturile clasului aceluia în-
tocmai după metodele cunoscute, îngrijind cu deadinsul pen-
tru aceasta d-l inspectorul, căruia i să dă în locul Eforii toată
îngrijirea și privigherea pentru urmarea învățăturilor, în școala
din Craiova, întocmai după întocmirile permise.

Pentru zelul și osârdia ce ceilalți d. profesori arată la îm-
plinirea datoriilor dumnealor, Eforia să cunoaște datoare aș
mărturisi mulțumirea sa.

Pentru d-l Leca, profesorul de caligrafie și de deseni
fiind că Eforia cunoaște că leafa de lei 300 pă lună ce avea
până acum numitul profesor nu este potrivită cu ostenelele ce
jertfește, se hotărăște a i să da de acum înainte câte lei 400
pă lună. Această sumă să vă trece în budgetul școalelor pă
curgătorul an ce este să se dea în cunoștința mari logofeții a
bisericeștilor.

Fiindcă îndatoririle inspectorului școalei din Craiova cu
care este însărcinat d. S. Căpățineanu nu s'au cunoscut că
s'au urmat până acum după cum a cerut trebuința, deci din
leafa de lei 100 nu a putut plăti și un scriitor ca să-l ajute
la corespondența ce are cu Eforia și cu părinții copiilor, Efo-
ria găsește cu cuviință ca să i să dea dela 1 Genarie 1836
leafa de lei 250 este hotărâtă, pentru inspectorul școalei Cra-
iova, prin regulament și să se treacă această sumă în budgetul
ce să dă în cunoștința logofeții bisericăștilor.

1836, Genarie 10. București¹⁰⁰⁾.

În 1837, Stanciu Căpățineanu pleacă din Craiova, părăsind
inspecția școalei și catedra. Din corespondența dintre P. Poe-

100). Aceste acte se găsesc în Arhiva liceului și au fost transcrise
și publicate de d-l C. Nicolăescu-Plopșor (Arhivele Olteniei, anul II No. 5).

naru și unchii săi, Gheorghe și Grigorie Otetelișanu, publicată de generalul P. V. Năsturel¹⁰¹⁾ se poate vedea că Stanciu Căpățineanu a părăsit orașul nostru din cauza intrigilor ce se urziau în jurul lui de diferiți, cari nu vedeau cu ochi buni progresele școalei.

Astfel, a fost acuzat că a pus pe foc, în loc de lemne, icoana din clasă. Iar unii dintre dușmanii școalei spuneau că: „învățăturile ar trebui să fie slobode numai pentru nobilime iar nu și pentru mojici, căci dacă se va urma tot așa, să învețe carte toți țărani, o să ajungă vremea peste vre-o zece ani să nu mai găsească boerii slugi sau plugari”.

Oricare ar fi fost motivele plecării lui Stanciu Căpățineanu, un lucru este sigur, că Școala a pierdut un element de mare valoare, după cum pierduse mai înainte pe Gr. Pleșoianu și Florian Aaron.

Se întâmplă însă că în locul lui Căpățineanu să se trimită la Craiova, dela Școala din Cerneți, ca inspector al Școalei, un mare organizator și învățat dascăl, care va continua tradiția bună a școalei, înălțând-o și trasându-i un drum drept spre rosturile ei în cultura neamului și ridicarea națională: este Ion Maiorescu.

La 16 August 1837 Eforia trimite lui Căpățineanu următorul ordin:

Primit la 20 August

Eforia Școalelor Naționale

D. Sluger S. Căpățineanu

„Din jurnalul ce s’a încheiat de către Eforie la 15 de August și care s’a trimis în copie comitet. de inspecție¹⁰²⁾ vei lua dum(nea)ta știință de nouă întocmire ce s’a făcut la Școala Centrală din Craiova.

Dumneata dar vei binevoi a încredința în mâna noului orânduit Inspector toate instrucțiunile Eforiei ce s’au trimis după vremi la acea școală, registruri, dele, și toate obiectele câte

101). Convorbiri literare, Martie 1914. (Din Alex. Barbulescu: Anuarul liceului Carol I pe 1913—1914).

102). Comitetul de Inspecție al Școalei format din **Iordache Otetelișanu** și **Ștefan Jianu** sub președenția Ocârmuitorului Craiovei.

se ating de acea școală, făcându-se foare pentru toate și iscăbindu-se de dum(nea)voastră amândoi" ¹⁰³).

Alexandru Filipescu, St. Bălăceanu, B. Știrbei, N. Picolo, P. Poenaru.

Secretar, N. Iliescu

No. 379. 1837, August 16. București.

Odată cu acest ordin de numirea lui Ion Maiorescu la Craiova, se trimite și jurnalul Eforiei, cu noua întocmire a școlai. În arhiva liceului nu se găsește; s'a publicat însă de V. A. Urechia în Istoria Școalelor ¹⁰⁴).

În acest jurnal No. 383 din 15 August 1837 se iau „deosebite măsuri spre mai multă sporire a școlarilor în cunoștințe temeinice”.

Astfel: 1. Se înființează cursul de istoria universală la cls. III și IV, iar în cl. IV se va urma cu limba elinească în toate zilele, limba franțuzească de 3 ori pe săptămână și desenul de topografie de 3 ori.

2. I. Maiorescu, profesor la Cerneți se mută la Craiova ca profesor și inspector în locul lui Stanciu Căpățineanu. Se fixează catedrele lui I. Maiorescu: Istoria Universală la cls. 3 și 4 și stilul scrierii în limba românească în cls. 3 și 4, arătându-se și salariul de 400 lei pe lună ca profesor și 200 ca inspector.

3. Se numește ca profesor la Craiova Dimitrie Serghiade, mutat dela Giurgiu, la clasele I și II de umanioare, pentru cursul de deprindere la scrierea românească și gramatică.

4. Se menține profesorul C. Barbovici pentru geografie în cls. II. „În locul hronologiei se va face aritmetică rezonată în cls. IV, după uvragiul lui Franklin”.

5. Se transferă profesorul Gross dela Colegiul din București la Craiova, pentru limba franțuzească, la cele 4 clase de umanioare, în locul lui Visamont.

După cum se vede școala își îmbunătățește programul prin această schimbare, iar venirea lui Ion Maiorescu în fruntea învățământului din Craiova și Oltenia (era delegat și cu inspecția în celelalte județe), va însemna o epocă însemnată și de înflorire pentru Școala Centrală, numită apoi Colegiul

103). Arhiva liceului. (Actul l-am publicat în Arh. Olteniei 51—52, 1930, pag. 370.

104). V. A. Urechită: Istoria Școalelor t. I pag. 354—355.

din Craiova, Gimnaziul din Craiova, Liceul din Craiova și Liceul Carol I din Craiova (dela 11 Noembrie 1885). Această înflorire se accentuiază mai ales după mutarea școalei în 1842 în noul ei local, unde condițiunile de îndeplinirea cerințelor didactice erau superioare.

În toamna anului 1837 Domnitorul țării, Alex. Ghica vine în Craiova și se interesează în deosebi de „Școala Centrală” și de localul cel nou, care începuse să se clădească încă din 1836 ¹⁰⁵). Domnitorul se arată pe deplin mulțumit de cele constatate la Craiova. De aceea trimite Eforiei Școalelor următoarea adresă de mulțumire:

„Noi Alex. D-trie Ghica cu mila lui Domnezeu Domn a toată Țara Românească, către Departamentul trebilor bisericești.

Cu prilejul mergerei noastre la Craiova în vizitația ce am făcut Școalei Naționale dintr’acel oraș am rămas mulțumiți atât de cursul învățăturilor ce le-am găsit urmându-se cu toată cuviincioasă sporire, cât și de zidirea ce se gătește acum pentru această școală, care este bine îngrijită și vrednică într’adevăr pentru o asemenea întrebuințare și la locu cuvenit.

De aceea poruncim Domnia Mea acelui Departament ca să arate cele din partea noastră mulțumiri atât Eforii Școalelor pentru împlinirea bunelor sale îngrijiri întru sporirea învățăturilor tinerimei, precum asemenea și clucerului lordache Oteteleşanu i biv vistier Ioan Stănescu și Crăciun Ivanovici, cari numai din râvnă patriotică au ostenit stăruind spre buna înfățișare a acestei clădiri a școalei.

Dumnealui Șeful departamentului trebilor bisericești va aduce această poruncă a noastră la îndeplinire.

ALEXANDRU GHICA

Secretarul Statului,

C-stantin Cantacuzino

No. 559, București. 1837, Oct. 31.

105). Actuala clădire a liceului este construită între 1893—1895, în locul celei clădite între 1836—1842.

CLADIREA VECHE A LICEULUI „CAROL I”

Redeschiderea Școalei Centrale din Craiova la anul 1831 în câteva încăperi ale bisericii Maica Precista ot Dud, dela început a întâmpinat greutăți din lipsa unui local propriu. Ctitorii bisericii Maica Precista se vede că primiseră cam fără voe adăpostirea școalei în clădirile bisericii lor, din care destinaseră, după cererea Eforiei Școalelor, patru paradosuri pentru cursuri și două odăi pentru șederea profesorilor. Când profesorii au încercat să mai obție, fără intervenția Eforiei, și alte încăperi, pentru nevoile școalei, ctitorul bisericii, slugerul Băluță Goescul se plânge stăpânirii (probabil Vorniciei din lăuntru), și profesorii se aleg, ca rezultat al stăruințelor lor, cu următorul ordin observator plin de muștrări la adresa lor:

Dumnealor Profesorilor ai Școlii Centrale
din Craiova,

Dumnealui slugerul Băluță Goescul, ctitorul bisericii Maica Precista ot Dud, prin îndestule raporturi a făcut arătare stăpânirii, că pe lângă șase odăi ce vremelnicește a slobozit într’acea încăpere pentru școala publică, să mai cer de către dumneav[oastră] și alte odăi. Cu mirare s’au văzut aceasta în vreme ce Eforia au fost hotărât că pentru cursul învățăturilor ce au a să face într’acea școală, patru paradosuri mult i doaă odăi pentru șederea profesorilor sânt îndestule a să lua într’acel local. Apoi pă ce temei u ați mai îndrăznit dumneav[oastră] a face cerere pentru alte odăi și a vrea a scoate pă alții din cõprinsul bisericii, Eforia nu poate înțelege, căci unde trebuia dumneav[oastră] să vă mulțumiți și în loc de patru paradosuri cu trei, și să iconomisiți lucru cât va sta prin puțință, dumneav[oastră] împotrivă aduceți dascăl[u]lui și împrejurări necuviincioase, căci veți fi știind că Eforia nu este stăpână pă acel local nici are dreptul de a lua toate odăile dintr’însul pă seama școalei. De aceia și scrie Eforia dumneav[oastră] ca să conțeniți cu toată cererea pentru alte odăi, și vă pohtește ca întru toate datoriile ce sânt puse pă persoana dumneav[oastră] să

binevoîţi a mulţumi pă toţi de obşte, şi să daţi pilde vrednice de sentimentul Eforiei ce are către dumneav[oastră].

(ss) Alexandru Filipescu

(ss) Ştefan Bălăceanu

(ss) B. Ştirbeiu.

No. 12. Anul 1832, Fevruarie 26. Bucureşti ¹⁾.

Nevoile şcoalei nesocotite de ctitorul bisericii au fost înţelese însă de unul din epitropii ei, epitrop în acelaş timp şi la biserica Sf. Ilie, serdarul Gh. Otetelişanu, care cumpără un loc şi-l dăruieşte Statului pentru clădirea şcoalei. Probabil încă din 1833 locul fusese dăruit Eforiei Şcoalelor care şi făcuse planul şcoalei şi-l trimisese Vorniciei din Lăuntru pentru facerea devizului. La 29 April 1834, Departamentul Vorniciei din Lăuntru al Prinţipatului Ţării Rumâneşti comuncă Eforiei că „în urma oţnoşeniei acei cinstite Eforii supt nr. 128, Departamentul Vorniciei a îndatorat pă dumnealui căpitanul Blaremburg inginerul Statului ca să facă socoteala pentru cele trebuincioase la clădirea Şcoalei Naţionale din oraşul Craiovii trimiţându-i-să şi chiar planul ce s'a trimis dela cinstita Eforie, carele pă lângă adresa de supt nr. 235 trimite şi alăturata însămnare de felurimea materialurilor, care în original să trîmite la cinstita Eforie împreună cu planul, adăogând totdeodată a arăta, că neavând temeinice ştiinţe de preţurile materialurilor şi a lucrătorilor nu a putut hotărâ şi suma banilor care s'ar putea cheltui la clădirea şcoalei, ci aceste rămâne la cistita Eforie să o dovedească precum să va fi urmând în partea locului". Intre timp în Craiova se şi constituie, tot din iniţiativa şi prin stăruinţa serdarului Gh. Otetelişanu, un comitet format din: serdarul lordache Otetelişanu, Şt. Jianu, Crăciun Ioanovici şi Grigorie Lăceanu, care „să ajute cu a lor înţelepciune şi cu a lor minte la clădirea şcoalei".

Deşi Vornicia trîmisese Eforiei, în April 1834, însemnarea făcută de căpitanul Blaremburg, inginerul Statului, de felurimea materialelor şi probabil şi de cantitatea lor, aceasta abia la începutul lui Noemvrie, acelaşi an, trimite pe arhitectul Sanejoand la Craiova „să vază locul pă care este să se aşeze şcoala, şi ca să ia toate ştiinţele ce să cuvine". Din cauza aces-

1). Arh. lic. Carol I, dos. 2 fila 1.

Localul vechiu al liceului, construit între 1836—1842 și dărâmat în 1897, doi ani după ce școala s'a mutat în actuala clădire, terminată în 1895. Prezentă fotografia este o copie de pe tabloul-pictură al lui Th. Aman aflat la muzeul Th. Aman din București. Tabloul poartă data 1857. Deasupra intrării în liceu se văd scrise cuvintele: «Vivat România Unită».

tei întârzieri nu se poate face nici o pregătire în 1834. Eforia însă se îngrijește să se prevadă în bugetul anului 1835 suma de lei 30.000 (treizeci mii) pentru școala din Craiova, iar membrii ce formaseră comitetele de inițiativă pentru construcția școlii sânt numiți inspectori ai clădirii. Asemenea inspectori, în limba veche ispravnici, se obișnuia să se numească la toate clădirile cu caracter public. (La Sft. Dumitru a fost ispravnic la 1651 Danciul Părăianul din Milești). Banii au fost ceruți Eforiei, probabil pentru cumpărare de materiale, și aceasta la 11 Martie 1835 înștiința pe inspectori că s'a dat deslegare casierului Eforiei, stolnicul Dumitrache, să li-i trimeată. În același ordin Eforia înștiința pe inspectori că „pentru planul acei școli să face ceruta silință directorului arhitect să-l isprăvească fără zăbavă”. Cu mare greutate s'au putut trimite banii dela București la Craiova. Cât privește planul era terminat la 15 Iunie 1835. În aceeași vreme se ținea și mezatul „pentru tocmeala de lucrul zidării și dulgherii”.

După 15 Iunie 1835 au început deci lucrările de zidărie

și dulgherie care erau gata la sfârșitul anului 1837. La 11 Ianuarie 1838 un puternic cutremur a zguduit orașul cauzând mari stricăciuni atât la casele particulare cât mai ales clădirilor publice. Localul școalei, deși prospăt construit, n'a fost cruțat nici el de cutremur. Partea cea mai slabă s'a dovedit atunci a fi turnul care s'a dărâmat împreună cu stâlpii de zid ce-l susțineau. Acesta este motivul pentru care Eforia trimetea la 28 Februarie 1838 pe arhitectul Statului Vilacroz, care împreună cu inspectorii clădirii și „cevași meșteri aleși ce să vor fi aflând acolo să facă cea mai deaproape și scumpă cercetare la toată zidirea, să vadă cea mai mică deschidere și crăpare de zid și să cerce cu tot felul dacă mai este vreo parte de zid în primejdie de cădere și apoi îndată să pue în lucrare cele ce să vor găsi de cuviință spre întărirea părților de zid ce vor mai da cea mai mică bănuială. Arhitectul este însărcinat... să facă socoteală de tot lucrul trebuințios la acea zidire pentru dregerea și întemeerea părților celor slăbite și a clădirii de iznoavă a turnului. Și acea socoteală să se trimiță aci fără zăbavă... prin ecspediție.

Pentru mai multă tărie a turnului Eforia socotește că ar fi mai bine să se facă de piatră iar nu de cărămidă cei doi stâlpi dinainte, pe care stă greutatea turnului. Deaceea dumneavoastră (inspectorii) ve veți înștiința cu deamănuntul și pentru prețul pietrelor ce vor trebui la acei stâlpi cum și pentru lucrul și așezatul lor, și veți face cunoscut Eforiei”.

În urma constatării la fața locului a stricăciunilor cauzate de cutremur Vilagroș întocmește, pentru repararea acestora și facerea din nou a turnului, un plan și un deviz pe care le trimite la 2 Mai același an, inspectorilor spre a ține licitație pentru executarea lor.

Reconstruirea turnului și repararea stricăciunilor cauzate de cutremur erau lucrări suplimentare și neprevăzute, deoarece în 1838 se verificau socotelile construcției în roșu. La 9 August 1838 Eforia răspundea că a primit socotelile și „revizuiindu-se s'au văzut că toată această lucrare s'a făcut de către dumneavoastră cu toată râvna și osârdia, de care Eforia era încredințată când a făcut alegerea în persoanele dumneavoastră poftindu-vă a vă însărcina cu această îngrijire”. Totodată Eforia încunoștințează pe inspectorii că spre a păzi regulile de contabilitate trebuie văzute documentele de cheltueli și în acest scop „Eforia a pohtit pe d-lui Comisul Poenarul” care venea în

acea vreme la Craiova. La 25 August, același an, Poenaru dădea inspectorilor descărcare printr'un înscris de desfacere „iar documentele s'au luat de mine dela dumnealor ca să le aduc la cantilăria Eforiei”.

În 1839 încep lucrările de tencueli, tavane și lemnărie interioară. Se ia totodată măsuri (26 Ianuarie 1840) să se dea în lucru băncile și catedrele profesorilor (semicercuri) și se intervine să se facă scări și la cele 2 aripi ale localului, deoarece în planul lui Vilacroz „se arată numai o scară la turn”. Mare zăbavă se produce lucrărilor de lemnărie din cauza nesosirii la timp a scândurilor pe care se angajase să le procure un „Damian cu tovarășii” din Râmnic. Întârzierea aceasta a fost datorită neconținutelor ploi din vara lui 1840, ploi care „au stricat zăgăzurile pă care sânt joagările făcute”.

La începutul anului 1841 toate lucrările ce aveau să se mai facă erau angajate însă nu puteau fi terminate din lipsă de bani. Și cum școala era amenințată să nu mai aibă local unde să se țină lecțiile, inspectorii clădirii trimit la 31 Ianuarie 1841 următorul raport. „Pentru săvârșirea lucrărilor ce mai sânt la noua clădire, mai toate contractele sânt încheiate încă din anul trecut și meșterii cari ar putea lucra și acum în timpul iernei stau zățicniți din pricină că nu numai nu sânt bani, ci încă s'a cheltuit o sumă însemnată peste cei sloboziți dela cinstita Eforie. Neapărata trebuință cere **ca orișicum să se dea săvârșire acestei clădiri acum în primăvară, pentrucă Epitropii bisericei dela Maica Precistă să apucă acum în primăvară de zidirea acelei biserici de iznoavă și în vremea aceasta nu se vor putea ține lecții în încăperile de acolo.** De aceia cinstita Eforie este rugată ca să binevoiască a slobozi cât mai în grabă o sumă de bani potrivită cu lucrările ce mai sânt de făcut. Totdeodată rugăm pe cinstita Eforie ca să binevoiască a chibzui cevași pentru băncile ce trebuesc a se face în sălile cele nouă”.

Cu toată dorința inspectorilor, și, probabil și a profesorilor, de a se termina construcția în 1841, din cauza greutății de a se trimite bani dela București la Craiova, lucrările se termină în parte, abia în 1842, astfel că s'au mai ținut și 'n anul 1841—1842, lecții în paradosurile dela Maica Precista. Cu începutul anului școlar 1842—1843 Școala Centrală din Craiova se mută în localul său propriu, care a fost astfel primul local clădit în Craiova, în afară de curtea vreunei biserici, pentru o

școală secundară, deși acest învățământ exista poate aci cu aproape 100 de ani mai înainte.

Clădirea fiind în situația de a fi folosită, misiunea inspectorilor clădirii numiți în 1834 încetează. Acum sarcina aceasta o va avea directorul școliei numit inspector, pe atunci Ioan Maiorescu. Totuși dela Iulie 1842 până 'n Decemvrie 1843 atribuțiile de inspector al clădirii sunt încredințate lui D. Serghiad, fost mai înainte profesor de școală începătoare la județ. Sub acesta s'a inaugurat școala cu care ocazie s'au cheltuit 976 lei și 14 parale. Dintr'un raport al lui Ioan Maiorescu cu data de 4 Februarie 1844²⁾ în care spune: „după venirea mea aici în toamnă” reese că 'n acea vreme Maiorescu nu fusese în oraș și-i ținuse locul D. Serghiad.

Încetând atribuțiile inspectorilor clădirii, pentru descărcare de gestiunea lor, au trimis prin Eforie controlului obștesc (Curtea de Conturi) toate actele de cheltuelile urmate în timpul însărcinării lor. Cam după doi ani Eforia trimitea Inspectorilor o listă cu mai multe întrebări privitoare la întrebuițarea banilor, la care trebuiau să răspundă. O asemenea cercetare a fost primită cu bănuială de inspectori și 'n special de lordache Oțelișanu care s'a simțit atins în cinstea sa de mare boer. Nemulțumirea lui se vede din raportul ce-l face, după 3 Iunie 1844, raport scris de Ion Maiorescu, și pe care-l redăm în întregime.

„Nr. 116. 1844 Iunie. Cinstitei Eforii a Școalelor. Inspectorii clădirei școliei din Craiova. Inspectorii acestei clădiri au primit adresa cinstitei Eforii cu nr. ... precum și alăturatul în original adres al cinstitului control obștesc cu nr. 141 urmat de o listă în care se cer mai multe deslușiri asupra lucrurilor săvârșite la școala cea nouă, inspectorii au învrednicit toate aceste hârtii de o deosebită băgare de seamă ce ele meritează, și acum cu cinste le întorc înapoi însoțite de deslușirile ce le au fost prin puțință a da, remânând a se mai da altele din cancelaria cinst. Eforii după documentele ce se află acum acolo, ori în Arhiva Statului, în hârtiile cârmuirii de Dolj, în dela cu nr. 59. Cu toate aceste rămân vreocâteva articule la care nu s'au putut păzi toate cerutele formalități; dar inspectorii se află în stare de a-și da cuvinte pentru aceasta.

Clădirea aceasta așezată pe deal, cu zidul încă nu destul

2). Ibid. fila 95.

de fiert, cu prilejul cutremurului din iarna anului 1838 a avut a suferi destul de simțite stricăciuni dela furia acestui element. Unele vătămături de acestea, descoperite numai cu înaintarea lucrului celui mai mare au vădit trebuința de a mai face oarecari meremeturi și oarecare schimbări în planul clădirei, atunci când aceste îndreptări și prefaceri nu sufereau cea mai mică prelungire. Așa dar ca să nu stânjinim pe cei cari se aflau în lucrare, cu paguba lor și a clădirei, am fost siliți să chibzuim în grabă și să încheem contracturi. Însă la asemenea împrejurări noi totdeauna am luat de normă prețul lucrurilor săvârșite mai nainte, precum și cel actual într'acest oraș, căutând a demări prețurile în favoarea clădirei, precum aceasta a fost recunoscută de toți.

Către aceasta cercarea și fapta au dovedit că mezaturile formale afară de aceea că sânt totdeauna întârziatoare apoi nu scot totdeauna prețurile cele cuviincioase, pentru că de multe ori, mai vârtos la lucruri mai mari, meșterii se înțeleg între sine ca să ție la preț, ori înșală unul pe altul, insufând griji și descurajând, sau și dacă se face mezatul, știut este că meșterul cel bun nu primește cu prețul cel mai scăzut, și așa cel mai delicat lucru ajunge pe mâna meșterului celui mai ticălos. Aceasta din urmă s'a văzut la contractul cărămidarilor de carii se vorbește la nr. 1 și 2 în observațiile cinstitului control, și carii din pricina aceasta au mofluzit. Pentru celelalte avem mai mult decât o dovadă. Să se caute înscrisul cu litera B. cerut la observația nr. 13. Din aceasta să va vedea că la mezatul făcut de față cu dumnealui secretarul cin. Eforii, stânjinul pătrat de pardoseală cu scânduri a eșit cu lei 22, iar stânjinul de tavane de nuele cu lei 7. Fiind aceste prețuri prea mari am chemat pe meșteri în particular și la întâia întrebare am coborât stânjinul de pardoseală la 18 lei, mai pe urmă la 15 lei 20 parale. Asemenea în particular, stânjinul de tavane de nuele eșit la mezat cu 7 lei, l-am coborât la 6 lei 30 parale, și al.

Acestea le însemnează inspectorii nu ca unii cari ar despărți regulile așezate de obrazi cunoscuți de a lor înțelepciune, ci numai ca să arate, că au fost împrejurări neapărate și au fost întâmplări netăgăduite în care și după care ei, Inspectorii clădirei, oameni cari priimără asupra lor această sarcină fără nici o plată însufejiți numai de râvna de a contribui la binele obștesc, au socotit că împlinesc o datorie sfântă trecând cu vederea prelungitoarele și de multe ori păgubitoarele for-

malități de licitație. Dacă această urmare, după a noastră părere, destul de bine motivată meritează nepriimire nouă, din potrivă cugetul ne spune că am făcut bine. Cu atât mai vârtos dar, Inspectorii, și mai ales eu Vornicul Otetelișanul, m'am simțit oarecum atins la cinstea caracterului meu prin acele cuvinte din hârtia cinstiului control, unde se zice că urmează a se trimite un arhitect, ca să prețuiască toată clădirea și să vază dacă cheltuita sumă de bani a putut să intre toată.

Eu sânt, care am cumpărat locul, pe care s'a clădit această școală și l'am dăruit Statului; eu, care pe lângă povaroasele mele posturi, ca prezident de divan și ca epitrop a două biserici jertfind ceasurile de odihnă, de care încercata-mi de ani vârstă are atâta trebuință, am priimit asupra mea ostenitoarea inspecție asupra clădirii; eu, care am îndemnat și pe alții ca lăsându-și interesele particulare, să ajute cu a lor înțelepciune și cu ale lor mâini acel lucru fără nici o plată; eu, însfârșit, care dela anul 1834, între mii de necazuri și amărăli, am stăruit la această clădire până acum când peste puțin o să-și ia sfârșitul. Toate acestea le-am făcut îndemnat de singura dorință de a vedea în Craiova un așezământ, în care tinerimea de față și aceea a veacurilor viitoare să se formeze în cetățeni folositori Patriei. Gândit-am dar totdeauna că după atâta osteneli ași avea dreptul de a aștepta în loc de neîncredere recunoștință și mulțumire. Cu toate aceste noi sântem gata a supune oricărei cercetări lucrurile săvârșite la această clădire și a da răspunsuri cuvenite la întrebările ce ni se vor face" ³⁾.

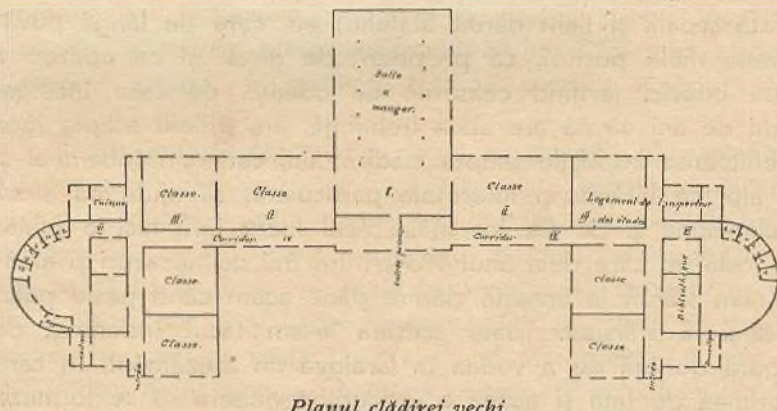
Am arătat mai sus că prin mutarea școalei în clădirea proprie lucrările de construcție nu s'au terminat. Ele au continuat și după aceea până la 1847. Intre 1842—1847 se repară stricăciunile ivite și se execută lucrări de completare. Reparațiuni se fac la acoperiș „care din capul locului n'a fost așezat bine” și 'n special la rătunduri, care erau acoperite cu tinichea. La 3 Martie 1844 Ion Maiorescu, Inspectorul școalei și al clădirii încunoștință Eforia că „la sfârșitul 'lunei 'Fevruarie încălzindu-se timpul și topindu-se zăpada s'a văzut că și prin coperișul cu olane curge” și cerea să-i dea „cât mai în grabă dezlegare ca să pășesc la învoire pentru acoperirea lor (a rătundurilor), cu șindrila și peste ea cu tinichea” ⁴⁾.

3). Ibid. filele 105—106.

4). Ibid. fila 100.

Între stricăciunile produse la clădire se pomenește în 1844 februar 25 și despre cele „pricinuite în zid cu prilejul balului dat Măriei Sale”.

Din actele privitoare la lucrările de reparații și completări se constată că încă din 1840 Eforia dorea să se termine toate lucrările dar împrejurări ca lipsa unui mijloc lesnicios de trimiterea banilor, greutatea sosirii materialului de lucru, lipsa unui arhitect supraveghetor, au amânat terminarea clădirii. Mai

Planul clădirii vechi.

presus de toate se pare că însăși întocmirea planului și de-zivului inițial a fost cauza multor stricăciuni și întârzieri. Planul fusese întocmit de arhitectul Statului Vilagroz, al cărui nume îl poartă un pasaj din București. Nu știu pentru care merite i-a rămas numele în Capitală, dar din referatele făcute de inspectorii clădirii către Eforia Școalelor cu privire la plan și explicațiile pentru executarea lui date de acest arhitect, reesă sau că era strein de profesia ce exercita sau că lucra fără pic de conștiință. Căci iată ce raportează inspectorii către Eforie la 26 Ianuarie 1840⁵⁾.

„I-l-iu. În modelul trimis aici de arhitectul Vilagros, după ce nu este nici un gang la trupul școalei, nu este nici loc de scară la aripile școalei pentru catul de sus. De aici urmează că fiind scară numai supt turn școlarii din sălile dela aripi, din catul de sus, vrând a intra în clas și a eși la umblători au la alte trebuințe sânt siliți a face acest drum prin amândouă sălile cele de margine din trupul școalei; și cei din sălile cele

5). Ibid. fila 252 verso.

de margine din trupul școalei au să intre și să iasă prin sa-
lele cele dela mijloc. Oricine vede că aflându-se profesorii în
predare, cu trecerea p'aci a școlarilor, nu numai ei să smin-
tesc în slujbă-le ci și ascultătorii lor. Acest rău cu atât este
mai mare cu cât este cunoscut firescul neastâmpăr al tine-
rimii. Răul nu se poate ridica altfel decât făcându-se două scări
cevași mai mici la aripile zidirei, înlăuntru, pe care școlarii se
pot sui la două săli ale catului de sus la ămândouă aripile.
Stechozer, prevăzând piedeca a lăsat cevași loc pentru aceste
scări, unde s'ar și putea face fără vătămarea zidirei, și cinstita
Eforia este rugată a ne da deslegarea pentru aceasta".

La 28 Februarie 1844 Maiorescu raporta apoi despre o altă
neprevvedere ce trebuia îndreptată:

„Unul dintre lucrurile ce neapărat trebuiesc făcute la noua
clădire, sânt umblătorile în catul de sus. Inșă aici numai decât
vine altă piedecă: de aceste umblători se vor putea folosi nu-
mai cei ce vor șede în încăperile acele ale căror uși răspund
în sălile de pe la margini, iar cei din încăperile de lângă turn
deoparte și de alta, vor fi siliți a se coborî pe scară jos și
acolo pe după aripile zidirei la umblătorile de jos, ori vor fi
datori a trece dintr'o sală într'alta spre a merge la umblătorile
de sus. De unde se vede, că spre a depărta aceste neîndemâ-
nătăți nu este alt mijloc, decât a ne întoarce iar la propusa,
pe care am făcut-o eu de atâtea ori, aceea: de a face în tru-
pul zidirei, în rândul ușilor despre răsărit o sală dela o aripă
până la cealăaltă atât jos cât și sus. Numai atunci își va că-
păta zidirea forma ce i se cuvine înlăuntru, se vor mai mici
odăile și se vor sprijini mai bine și tavanele. Acest zid de 2 1/2
cărămizi în catul de jos, de 2 în cel de sus, s'ar putea ridica
și săvârși într'o lună în vacanție. Atunci ar lipsi și multele uși
ce le are fieștecare încăpere și s'ar mai deschide toată zidi-
rea" 6).

La 3 Iunie 1846, Eforia puna în vedere Inspectorului
Școalei Centrale din Craiova ca „începerea lucrării pentru cele
ce sânt să se mai facă la sălile acei școale este trebuință ca
neapărat să se dea odată sfârșit acei lucrări". Iar mai departe:
„Eforia iarăși scrie dumitale să nu mai amânezi punerea în lu-
crare a acelor coprinse în devizul d-lui arhitect Ghelie, iar mai
cu samă să grăbiți a lega fundul sălii cu una sau două șine de

6). Ibid. fila 99.

fier". În urma acestui ordin Inspectorul ține licitații, punând soroc ca lucrările să se termine la 1 Sept. 1846. Se vede că lucrările au fost executate aproape în termen, cu toată greutatea sosirii banilor din București, afară de scările cele mari de sub turn, pentru terminarea cărora nu s'a găsit un meșter care să oferte convenabil și să ia asupra-și executarea din fier a gratiilor lor. Din această pricină Inspectorul propune Eforiei, la 4 Oct. 1846, să facă aceste gratii din lemn strungit. Eforia la 11 Oct. 1846 aprobă „a face aceste gratii de lemn însă cât se va putea mai solid lucrate, ca să dăinuiască mai mult și să nu să vatăme de mulțimea școlarilor ce neconținut au a umbla pe aceste scări" 7).

În 1847 se terminase deci toate lucrările de construcție ale localului școalei centrale din Craiova la care se lucrase 12 ani. Din corespondența urmată între Inspectorul Școalei și Eforie se constată că la această dată se complectase și mobilierul; se pusese bazele bibliotecii școalei pentru care se face primul dulap în 1844, se amenajase un salon de recepție și locuință pentru (director) Inspectorul școalei. Toate lucrările de zidire, lemnărie și mobilier s'au ridicat la suma aproximativă de 300.000 (trei sute mii) lei, după socotelile făcute de directorul liceului Carol I la 1893 Șcarlat Mateescu, în vederea construirii unui nou local.

În timpul destul de lung de 12 ani cât au durat lucrările, s'a perindat mult personal atât la conducere cât și la executarea lor. Fiindcă mulți și-au consumat energia și sănătatea nu atât pentru câștig material cât și din dorința de a contribui cu ostenelele lor la un locaș destinat luminării generațiilor tinere cred că e o datorie de a pomeni numele câtorva. Și cei dintâi spre care se îndreaptă gândul nostru sânt inspectorii clădiri numiți la 1834, din a căror inițiativă cred că s'a și pornit această construcție. În fruntea lor a stat timp de 8 ani serdarul, clucerul și mai apoi Vornicul lordache Otetelișanu. El a fost urmat de negustorii St. Jianu, Crăciun Ioanovici și Grigorie Lăceanu. Dela 1839 găsim numai 2 inspectorii: pe clucerul Otetelișanu și vtorii vistierul Ioan Stănescu. Iar din Iulie 1842 până în Decembrie 1843 pe serdarul Dimitrie Serghiade în timpul căruia se mută școala dela Maica Precista în localul propriu. Dela Dec.

7). Ibid. fila 175.

1843 Inspector al clădirii este Inspectorul școalei, Ion Maiorescu, în timpul căruia se termină toate lucrările.

Planurile au fost făcute de Vilagroz, arhitect al Statului, iar prima însemnare de materiale a dat-o inginerul Statului căpitanul Blaremborg. Locul, pentru facerea definitivă a planului, a fost văzut de arhitectul Sanejoand. Alți arhitecți se mai pomenesc Veirah la 1843, tot al Statului, și la 1846 Ghilie al orașului Craiova.

Antreprenorul zidirii de roșu și acoperită, a fost Stechoser, al ușelor și ferestrelor Ioniță Tâmplarul, iar tavanele le-a tencuit meșterul neamț Wilhelm. Tinicheaua și jgheburile le-a așezat Marcu Tinichigiu. Neamțul lemnar Cauc și Sotir Pascali a lucrat la pardoseli. Sotir a făcut și 2 sobe muscălești și 20 bănci. Era luat pe seamă de Caneciu. Damian și alții din Vâlcea au adus scândurile de brad. Pentru geamuri a licitat un Mihai Botezatu din Orșova care însă n'a terminat lucrarea și a fost dat în judecată. Cărămida și olanele au fost lucrate de sătenii din Balta Verde iar nisipul l-au adus Cernelenii. Ceasornicul. Probabil că chiar dela mutarea școalei în localul propriu s'a așezat în turnul clădirii și un ceasornic. Privitor la el în Sept. 1844 Inspectorul raporta Eforiei că nu mai merge. La 6 Oct. același an Eforia comunică următoarele: „Prin raportul dumitale cu nr. 173 descriindu-se pricina încetării ceasornicului din umblet, și trebuința ce s'a cunoscut de către unii din ceasornicarii de acolo de a se da ceasornicul mai jos, de a se îmbrăca el și limba lui în cutii, a se muta clopotele și a i se face și oarecare îndreptări la fierărie, să scrie dumitale ca să pui în lucrare facerea lucrului arătat și după săvârșirea acestei cheltueli, care va fi cel mult până la 10 galbeni, vei trimite la Eforie și documentele ce vei lua dumneata dela meșteri pentru acest lucru”⁸⁾.

La 27 Oct. 1844, Eforia comunică Inspectorului că după ce va repara ceasornicul să recomande Eforiei un alt ceasornicar, în locul lui Wilhelm Ionac demisionat, „care să aibă îngrijirea de a întoarce la vreme acel ceasornic și a-l regularisi⁹⁾ și a avea tot leafa de lei cincizeci pe lună”. La 12 Sept. 1845 Eforia întreba pe inspector câte ocale au tras frânghiile „ce s'au adus în trebuința ceasornicului și cât costisește acea namină de ceasornic”¹⁰⁾, pentru ca abia după două luni, 12

8). Ibid. fila 216.

9). Ibid. fila 147.

10). Ibid. fila 160.

Noemvrie 1845, să arate că a dat deslegare casierului să trimiță optzeci și șase lei „ce costisesc trei frânghii ce sânt acolo aduse pentru ceasornicul din turnul școalei”¹¹⁾. Se scursese un an și trei luni pentru repararea ceasornicului!

Anul 1848 aduce, ca 'n toată Europa de altfel, turburări și 'n mersul școalei craiovene. Mai întâi holera și apoi revoluția fac să înceteze cursurile înainte de termen. În toamnă, în lipsa lui Ion Maiorescu, direcția Școalelor din Ministerul Instrucțiunii¹²⁾, dispune să se deschidă cursurile sub conducerea epistatului moșiilor școalei Obedeanu: Stănilăvescu. Cursurile însă nu s'au mai deschis iar localul a fost ocupat de trupele rusești. La retragerea acestora în 1851 școala se redeschide cu oarecare întârziere (1 Noembrie) și cu greutate materiale din cauză că localul suferise stricăciuni, iar sala cea mare era ocupată de actori. S'a încercat evacuarea actorilor dar ei n'au plecat. Atunci s'a cerut (21 Dec. 1851) să se separe în sala cea mare un loc pentru clasă. Lucrarea urma s'o facă directorul trupei¹³⁾. Tot atunci se arată că locuința inspectorului, cancelaria și biblioteca să ocupe odăile ce avuseseră mai 'nainte.

La 28 Ianuarie 1852 Eforia comunică că a dat deslegare pentru repararea mobilierului. Cât privește repararea localului, s'au făcut deize la 5 Aprilie 1853 de arhitectul orașului Craiova Lor Engelbrechter. Evenimentele din 1853—1855 au împedecat lucrările. La 15 Augst 1856, același Enghelbrechter face din nou devizul pentru lucrări de zidărie, mobilier și îngrăditul curții. De astă dată lucrările se execută de Heil Franz, supus prusian, terminându-se în 1861. Cu această reparație radicală și altele mai mici survenite în cursul timpului clădirea a mai fost folosită vre-o 35 ani până când s'a construit între 1893—1895 localul actual în forma și cuprinsul ce l-a avut până la 1923.

Prof. N. GH. DINCULESCU

11). Ibid. fila 154.

12). Dos. 261, fila 118.

13). 262 fila 26.

BIBLIOTECA LICEULUI „CAROL I”

*«Ce va folosi poporului că știe citi,
dacă n'are ce să citească?»*

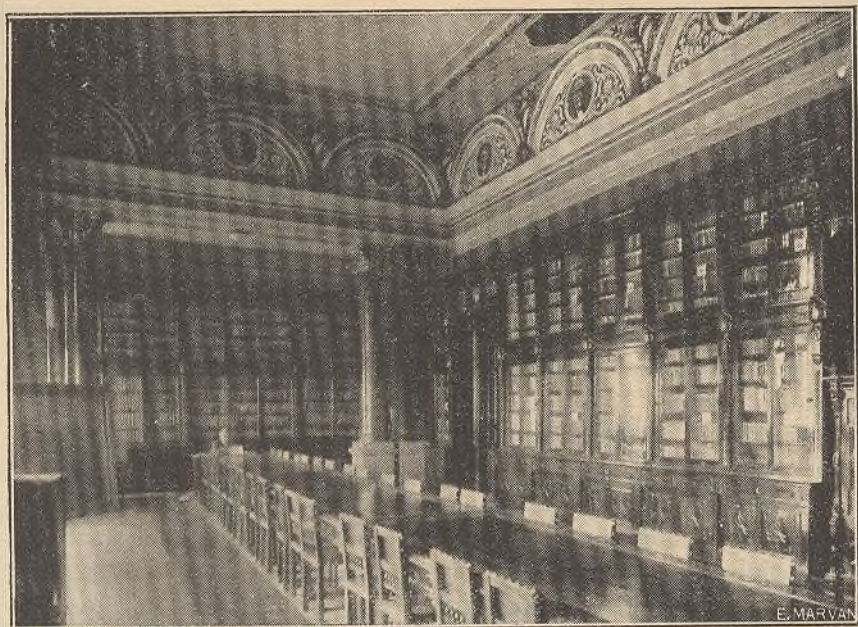
(MACÉ)

Începutul Bibliotecii Liceului Carol I se confundă cu însăși începuturile acestei școli. Dovada o avem în mulțimea cărților în limba greacă modernă, în uz la începutul veacului al XIX-lea, aflătoare în Bibliotecă. La acestea s'a adăogat cu timpul cărțile trebuitoare cursurilor făcute în școală și diferitele donațiuni răzlețe.

Fostul Domnitor al Munteniei Gheorghe Bibescu, craiovean de origine, arată o deosebită sollicitudine pentru Biblioteca Școalei Centrale din Craiova, (așa se numea Liceul atunci), hotărînd ca „**pentru a se întocmi pe nesimțite o Bibliotecă în Colegiul din Sfântul Sava și alta în Școala din Craiova, să se întrebuițeze suma de lei 5000 pe an, pentru cumpărătura cărților, iar acum se vor aduna în Biblioteca Națională din București, în Colegiul din Sfântul Sava, cărțile și manuscriptele ce să vor afla împărțite la feluri de locuri publice, precum Mitropolia, Episcopiile, Mănăstirile și altele.** Iar la paragraful 247 (pag. 428) și paragraful 248, Vodă Bibescu dispune: „**§ 247: Se va face încă o orîndueală ca autorul sau editorul ce va publica vreo carte în Prințipatul Țării rumânești să fie dator să dea cinci eczemplare pentru Biblioteca Școalei din București și trei eczemplare pentru Biblioteca Școalei din Craiova. § 248: Redactorii gazetelor și altor lucrări periodice vor da numai câte un eczemplar la fiecare dintr'aceste două Biblioteci**” (Regulamentul Organic, ed. II, București, tip. Z. Carcalechi, 1847).

Această salutară dispoziție pentru dezvoltarea Bibliotecii din Craiova, erea posibilă acum aproape 90 de ani, azi cu toate încercările noastre, nu s'a mai crezut de cuviință că o merită vechiul nostru Liceu! Din cărțile strânse astfel, după îndemnul luminatului Voevod, și din dania de 600 volume, trimise în 1858, Gimnaziului din Craiova (așa se numea atunci) de către Eforia Școalelor, se alcătui baza Bibliotecii Liceului nostru.

Strânse cu atâta caznă, ele cunoscură și vitregia timpurilor. La 1848, ocupând Turcii clădirea școalei, fură transportate

Biblioteca «Liceului Carol I». Cuprinde cărți rare de o deosebită valoare.

în pivnițele Școalei dela Obedeauu, unde zăcură până la 1852, când fură readuse la locul lor.

Au stat însă până la 1880, fără să fie așezate și catalogate. Abia în 1884, sub direcțiunea B. Calloianu, fu numit Bibliotecar **Mihail Strajanu**, adevăratul organizator și întemeietor al acestei Biblioteci. Timp de 18 ani, cu o dragoste neînfrântă, muncind zi și noapte, nepierzând niciun prilej favorabil, Mihail Strajanu și-a făcut din îmbogățirea și îmbunătățirea Bibliotecii Liceului, **un ideal!**

La stăruința sa, în acelaș an (1884) se formă un Comitet de Doamne din elita craioveană, compus din D-nele Adela Olteanu, Emma Teodorian și Elena Cornetti, care aranjară un Concert, al cărui venit de lei 1284, servi pentru cumpărarea cărților necesare Bibliotecii. Concertul avu o deplină reușită grație talentelor participanților ca D-ra Aurelia Faur (mai târziu D-na Inginer V. Ștefănescu); D. Vulpian, flautist; D-rele Virginia Caloianu, Fulvia Olteanu, Elisa Dimitrescu și Charlotta Raymond.

Nu lipsiră apoi nici donațiunile mărinimoase ale particularilor. Venerabilul luptător, Alexandru Christofi, șeful gărzii ci-

vice, donă 1200 lei, din care lei 800 dela Garda civică, 200 din partea sa și 200 dela Eugeniu Carada. Din aceste donațiuni și venituri se cumpără atunci, din Paris, de către Eugeniu Carada, 378 volume dintre cele mai de seamă scrieri franceze, ca: **Dicționarul de conversație** al lui Ducket în 21 volume; **Dicționarul de pedagogie**, al lui Buisson, în 4 vol.; **Dicționarul Matematicilor aplicate**, de Sonnet; **Cursul de literatură**, în 3 vol. al lui Laharpe; **Operile lui Montesquieu**, în 7 volume; **Operile lui Voltaire**, 50 volume; **Operile lui Darwin**, 13 volume; **Operile lui Alex. Humblodt**, în 5 vol.; **Istoria Veche a Orientului**, de Lenormant; **Operile lui Spencer**, în 11 vol.; **Istoria Universală**, de M. Fontane, 10 vol.; **Istoria Civilizației**, de Buckle în 5 vol.; **Operile complete** ale lui H. Taine, J. Michelet, Edgar Quinet, Ernest Renan, J. Simon, Shakespeare, în 10 vol.; Mommsen, 7 vol., Sainte-Beuve, în 56 vol., etc. Tot Alexandru Christofi mai dăruie Bibliotecii Liceului 149 volume și broșuri; între care 107 volume din „**Revue des Deux-Mondes**”, dela 1861—1881. Biblioteca Liceului se mai învaluie cu un însemnat dar de cărți și mobilier, al Augustului patron al Liceului, Regele Carol I. Autoritățile publice, se întrecută în a contribui la mărirea Bibliotecii. Ministerul Instrucțiunii Publice de atunci, Gheorghe Chițu, craiovean de origine, înscrie în buget 10.000; Prefectura Județului 500 și Primăria orașului 300 lei anual.

Academia Română trimise de atunci și până azi, în mod regulat și gratuit, toate publicațiunile sale. Epitropia Bisericii Madona-Dudu, ca și acea a Bisericii Sf. Treime, contribuie în nenumărate rânduri, la cumpărarea de cărți pentru Bibliotecă. Ceia ce este mai îmbucurător însă, este contribuția elevilor acestui liceu și a profesorilor săi, la îmbogățirea Bibliotecii; unii, dăruind propriile lor lucrări; alții, cumpărând diverse publicațiuni și oferindu-le Școalei unde căpătaseră lumină.

Când, la 1895, Liceul se instalează în noua clădire, Bibliotecii i se dă o sală anume făcută pentru ea, spațioasă și luxos mobilată. Această înnoire ceru însă bătrânului profesor și bibliotecar, M. Strajanu, un ultim efort; **o nouă aranjare, o nouă catalogare**. Își îndeplinește datoria, cu aceiași dragoste, cu același entuziasm cu care contribuise la îmbogățirea bibliotecii, fiind ajutat, timp de trei ani, de subsemnatul, pe atunci elevul său. Când, în 1902, s'a retras la pensie, Biblioteca Liceului Carol I, avea peste 6000 de volume, fiind cea dintâi din țară, ca Bibliotecă de școală secundară. Conducerea Bibliotecii a avut-o

apoi D--nul Prof. Mețulescu; D-nul A. Duma, azi avocat; D-nul Prof. M. Stăureanu; D-nul Prof. Marin Demetrescu; iar dela 1923 subsemnatul. În acest ultim interval colecția cărților Bibliotecii s'a mărit, ajungând la 12.000 de volume, provenite din fondul Comitetului școlar al Liceului, publicațiile Academiei Române, donațiunile Casei Școalelor, precum și din suma de lei 100.000 dăruită Bibliotecii, de Frații Waidmann, iar D-l Dr. C. Angelescu, fost elevul Liceului, dăruie și D-sa 100.000 lei Bibliotecii.

Sub asemenea auspicii, nădăjduim ca Biblioteca Liceului să fie farul luminător nu numai al tinerelor vârstare de pe băncile școlii, viitorii cetățeni de mâine, dar și pentru adulți care găsesc în răsfoirea filelor o mângăere și o încurajare pentru vitregia timpurilor de față. Chiar amatorii de cărți rare, din nefericire așa de rari și ei astăzi, vor găsi în cele aproape 2000 de volume vechi, provenite din Bibliotecile Domnilor și Boerilor noștri, nu numai satisfacerea unei curiozități intelectuale, dar dovada netăgăduită a existenței unei alese culturi în trecutul nostru, la pătura conducătoare. Enumărăm câteva la întâmplare:

1. **Varro, Cato, Collumela: Libri de re rustică**, editată de celebrul cardinal Pietro Bembo și publicată la Veneția, la 1513; în renumita tiparniță, a lui Aldus Manutius.

2. **Mirabellio Longius Iosephus: Florilegium magnum**, tipărită la 1645, în Argentorati, a aparținut Stolnicului Constantin Cantacuzino, care învățase la Padova. Tot lui i-a aparținut și următoarele cărți:

a) **Martinio Mathia: Lexicon philologicum**, tipărit la Brema, în 1623.

b) **Molino Giovanni: Dittionario della lingua italiana-turcesca**, Roma 1641.

c) **Becanus Martinus: Summa theologiae scholasticae**, Lugduni 1617.

d) **Mathia Christianus: Theatrum historicum**, Francofurti 1689.

Din Biblioteca Domnitorului Nicolae Mavrocordat, posedăm, între altele:

a) **Tesauro Emanuele: La filosofia morale**; tipărită la Veneția în 1671; precum și opera lui,

b) **Notara Chrisante: Introducere în geografie** (Eisagoge

eis ta geographica), tipărită la Paris, în 1716, și dedicată lui Nicolae Mavrocordat. Cu câțiva ani înaintea lui Mavrocordat, un alt Domn, cu mult mai strălucit, un adevărat prinț al culturii românești, în veacul al XVIII-lea, Constantin Brâncoveanu, ajuta lui Varini să publice la Veneția, în 1712, al său **Magnum Dictionarium**, pe care autorul îl dedica lui Constantin Brâncoveanu.

Tot din vechile Biblioteci domnești și boerești, a ajuns la noi, importanta operă istorică a lui **Bonfinius Antonius: Rerum ungaricarum decades**, tipărită în 1568 la Basileae (Bâle), precum și: **Dlugossius Ioannes: Historia Polonica**; tipărită în 1711 la Francfurt și cuprinzând atâtea relațiuni despre poporul nostru.

Nu lipsesc nici tipăriturile „princeps” ale mușcătorului Voltaire olandez, **Erasm din Rotterdam**, al cărui împătrit centenar al morții se va serba în curând (1936):

a) **Erasmus Rotterdamus: Adagiorum chiliades**; Basileae 1559; și

b) **Erasmus Rotterdamus: Colloquiorum familiarum opus**. Basileae 1559; ambele volume cu adnotațiuni manuscrise, dovadă a repetatei lor consultări!.....

Oct. 1933

Prof. A. VASCULESCU
Bibliotecarul Liceului Carol I

G. M. FONTANIN

„Școala centrală din Craiova“, instalată în noua ei clădire de cu anul 1842, este redusă la inferioritate, în anii cari preced Revoluția dela 1842, față de „Colegiul Sfântul Sava“ din București ¹⁾. Ea se crezuse în drept a spera să-și reia rangul său pe picior de egalitate cu colegiul capitalei Munteniei, în urma vizitei ce-i făcuse în Septembrie 1846 Domni-

torul George Bibescu și a promisiunei sale în acest sens.

Dar noua legē de organizare a școalelor din 21 Februarie 1847, cu regulamentul ei din Septembrie al aceluiaș

¹⁾ În tabloul de „Starea Școalelor din tot Prințipatul până la 1 Iulie 1846“ (Vd. *Istoria Școalelor*, de V. A. Urechiă, t. II, p. 303) găsim Școala Centrală din Craiova ca având 297 școlari examinați în Iunie la cl. I, II și III de începători și 93 elevi la cele patru clase de umanioare, având 8 profesori și institutori împreună; pe când Colegiul Sf. Sava are patru clase începătoare, cu 379 școlari examinați și șase clase de umanioare, cu 235 elevi, având 14 profesori și 3 institutori, deosebit de clasele complementare, cu 5 profesori și 17 elevi, aceste din urmă fiind ca un fel de învățământ superior.

an, prin noile ei întocmiri nu a modificat vechea stare de lucruri. Școala a rămas tot cu numai patru clase umanioare, dar a primit titlatura oficială de „Colegiul din Craiova“, numindu-se în acelaș timp și „Școala națională din Craiova“. Directorul ei, care urmasese în acest post de onoare dela 15 August 1837 lui Stanciu Căpățâneanu, era acum Ion Maiorescu, fostul profesor dela Cerneș, purtând titlul de „inspector și revizor al școalelor din Valahia mică“.

La 11 Iunie 1848 proclamându-se revoluția la Islaz, Ion Maiorescu, afiliat mișcării naționale, părăsește școala, care se și închide. Localul colegiului, clădire nouă, în care școala se instalase în anul de jos abia din 1842, ne-terminată încă – etajul de sus nu fu gata decât în 1847 – este ocupat în Septembrie 1848 de trupe turcești și prefăcut în cazarmă, iar la retragerea acestora trebui să servească de spital Rușilor până în Martie 1850.

Vreme de mai bine de trei ani școala rămase deci pustie, profesori și elevi se risipiră. După potolirea revoluției și intrarea lucrurilor în normal, în urma plângerii din Aprilie 1851 a localnicilor către Domnie, Eforia școalelor ²⁾ dispune re-deschiderea cursurilor Colegiului din Craiova abia la 7 Decembrie. În București școlile reîncepuseră încă din Ianuarie.

În aceste împrejurări George M. Fontanin vine în Craiova în calitate de „inspector“ – titlu echivalent azi cu acel de director – al colegiului local, având să predea și „toate materiile la clasa III-a“.

Școala se deschide cu mare greutate și numai cu trei clase secundare, la care abia se putuse strânge 21 elevi, deosebit de cele patru clase primare.

În anul următor 1852-53 se înființează și clasa IV-a secundară, complectându-se programul cu noi cursuri. Dar în toamna lui 1853, în Octombrie, școala, abia înfiripată, este evacuată din localul ei de către Ruși, cari o ocupă pentru nevoile lor.

Cum nici spre sfârșitul iernii localul colegiului nu se eliberează, ca să se poată urni din loc școala, Fontanin protestează cam viguros pe lângă căpeleniile oștirii rusești, cari îl arestează și-l trimite sub pază la București, unde i se atri-

²⁾ Eforia școalelor, organizată din nou, avea ca membri pe I. Poenaru, Marcovici, profesori și pe boerii Al. Filipescu, Arsache și Ion Florescu.

bue domiciliu forțat. Aci rămâne șapte luni. La retragerea Rușilor, în Septembrie 1854, bunul dascăl se înapoiază la Craiova și redeschide iar școala, care de aci înainte va purta numele de „Gimnaziul din Craiova“.

De aci încolo mersul instituției nu mai suferă întreruperi. În anul 1858-59 gimnaziul se estinde, adăogându-i-se o a V-a clasă, în 1860-61 clasa VI-a și însfârșit în 1863-64 se completează cu clasa VII-a, din care an școala craioveană figurează ca „Liceul din Craiova“, director continuând a fi tot Fontanin, care predă cursurile de limba română și limba latină la clasele superioare. Înființându-se, conform legii instrucțiunii din 1864, o catedră de filosofie, tot lui Fontanin i se încredințează în suplinire acest curs.

Cu o singură întrerupere de un an, în 1873-74, Fontanin rămase la locul de conducător al liceului până în toamna lui 1881, când o boală cruntă puse capăt carierei sale profesoriale. Vântul nebuniei stfinse brusc lumina acestei minji frumoase și spulberă într'un moment toată știința pe care o jumătate de veac de învățătură și de meditare o acumulase cu aplicație și perseverență acest vrednic dascăl.

George Marin Fontanin³⁾ se va fi născut în anul 1825, în Octombrie, la Brașov – după datele rezultând din certificatele sale de studii. După unii din prietenii contemporani ai săi, locu-i de naștere ar fi Brăila, dar origina familiei sale este din Ardeal. Era fiul lui Dumitru Marin, negustor cu stare, iar mama sa era născută Hagi-Panteli, din București. A avut o soră, d-na Colonel Tudoriu, dela care s'au strâns puținele date ce avem despre Fontanin⁴⁾.

Numele de Fontanin îl va fi adoptat dela acel al unei proprietăți. Isvoarele (din jud. Olt), traducând pe Isvoranu în Fontanin.

Învățăturile și le-a făcut la Sibiu, într'o școală săsea-

³⁾ Lumea îi zicea prin obicei Fontanini. Tot așa îl dă și d-l N. Iorga în a sa Istorie a învățământului, ceea ce a făcut pe d-l Al. Marcu să-l ia, după asonanța numelui, drept unul din pedagogii pe cari Italia i-a dat României în veacul trecut (Vd. art. *L'Italia nella storia dell'insegnamento rumeno*, în revista *Il Giornale di Politica e di Letteratura*, IV, 7-8 (1928), p. 723.

⁴⁾ Vd. „Revista Generală a Învățământului“, an. IX, nr. 9, din Aprilie 1916, pag. 383, la articolul profesorului Universitar Ion Tanoviceanu: G. M. Fontanin.

scă particulară, apoi la Cluj și în sfârșit la universitățile din Pesta și Viena. Dacă în acest din urmă oraș își va fi luat doctoratul în filosofie, cum afirmă d-na Tudoriu, nu putem ști precis, pentru că actele și manuscrisele sale au ars la 1881 în incendiul pe care Fontanin, pierzându-și mințile, l'a provocat la locuința sa din localul liceului.

La 10 Septembrie 1848 știm ⁵⁾ că era la București, de unde pleacă, după ocuparea capitalei de Turci, și se duce la Sibiu unde stă câteva luni.

Numit director al Colegiului din Craiova în 1851, Fontanin s'a impus colegilor săi, pe care îi depășea cu mult prin știința sa, precum și tutulor Craiovenilor. Foști lui elevi – căși au mai rămas – sunt unanimi a mărturisi că acest om se bucura de un deosebit respect în localitate. Firea lui rezervată, distantă și recunoscuta lui superioritate intelectuală, amestecată cu oarecare pedanterie, îl izola de lume și-i interzicea prietenii facile, mai ales intimitățile. Singurul lui amic era institutorul Ștefan Nicolopol dela Școala Obedeanu, tot holteiu cași Fontanin. Erau nedespărșiți: luau masa la restaurant împreună; făceau lungi plimbări împreună în nesfârșite conversații; seara, la despărțire, își făceau politeți peste politeți, fiecare ținând să reconducă pe celălalt până acasă și nici unul ne-vrând să rămână dator, prelungind astfel plăcerea lor de noctambuli până târziu după miezul nopții.

Fontanin era un om de statură mijlocie. Avea ochii verzi. Purta barbă, rotundă și foarte îngrijită. Imbrăcămintea îi era totdeauna impecabilă. Ghetele, numai cu talpă dublă, îi luceau ca oglinda. Mersul îi era apăsător, ținuta marțială, iar privirea îi arăta o veșnică preocupare.

În oraș se vedea rar, ziua mai ales, căci nu mergea la cafenea ori la club, nici la teatru, nici la sindrofii, fiind puțin comunicativ chiar și cu colegii săi profesori. Extrem de formalist, dacă cineva vrea să-i vorbească ceva, îi fixa o anumită oră pentru a doua zi. Când vrea să se ducă undeva, la birt chiar, lua o birjă, căreia puneă să-i ridice coșul, iar acolo lua masa într-o odăiță separată, cu Nicolopol. Locuința îi era în aripa dreaptă a Liceului, la etaj, înspre actualul Bulvard Mihai Bravul. Aci era servit de Ștefan, țiganul ce avea ca fecior, pe care îl sfilase bine, și-i știa toate curiozitățile și micile-i manii, fiindu-i foarte devotat.

⁵⁾ dintr-o notiță a sa din „Vocea Românească”, 1880, I, nr. 1, p. 4.

În spațiosu-i birou era așezată biblioteca Liceului, cum și cea personală a lui, cuprinzând multe cărți latinești, italienești, franțuzești și nemțești.

Vara pe timpul vacanței, se ducea de obicei la Roma.

Când intra Fontanin în clasă – la ora 11, când cursul inferior pleca – era precedat de pedelul liceului, Cantorichi, care avea grije să nu fie nimeni pe săli înaintea directorului; în urmă-i venea Moș Gheorghe, servitorul școalei, care-i ducea perina ce trebuia să-i așeze pe scaunul din dosul catedrei. Școlarii stau smirnă, căci aveau toți pentru profesorul lor, sever dar părintesc, o admirație și un respect în care se amestecau deopotrivă iubirea și teama. Moș Gheorghe ștergea masa și jețul directorului, așeza perina, apoi ieșea. Fontanin mai sufla și el un închipuit praf depe catedră, își trăgea puțin în afară manșetele din mâneci, cu un gest ce-i era obișnuit, apoi începea.

Lecțiile sale erau, după mărturia foștilor săi școlari, prea erudite, ca pentru universitate mai degrabă. De aceea poate el nu a scos mulți ciraci latiniști, în afară de N. Quintescu, fost profesor de l. latină la Universitatea din București,

„Ora“ lui de clasă dura și două ceasuri, în care – cum îmi spunea unul din foști-i școlari – „ne ținea spânzurați de buzele lui“.

Citea mult în clasă, pe un ton declamator, scandând apăsător versurile latinești, și tot așa prefindea să i-le recite elevii.

Traducea din latinește curent și elegant – în forma latinizantă a vremii – și la explicațiile sale asupra textelor făcea largi incursiuni în materie de filosofie și literatură elină, cași în limbile moderne, căci cunoștea italiana, franceza, engleza, germana și maghiara. Făcea și românește versuri, multe din acestea ca simple demonstrații, ca să probeze că limba noastră se pretează la cele mai variate forme de versificație, după modelul prosodiei latine. Aceste încercări poetice s'au publicat în revista „Vocea Română“, în singurele trei numere ce au apărut ca „organnu allu Glubului Professorale din Craiova“ în a doua jumătate a anului 1880.

Note nu punea prea mari. Trebuia să-l fi mulțumit cu totul, ca să-ți spuie un : Bine ! sau, mai rar, chiar un : Bine cu distincțiune ! pe care îl însemna atunci cu un 8. Rareori

da note mici de tot, și aceasta numai când socotea că arăta-i rea voință evidentă la învățătură.

La sfârșitul anului, de Sf. Petru, Fontanin ținea să răsplătească el însuși meritele elevilor săi, prezidând distribuția premiilor, încununând pe culare și dând un teanc de cărți altuia. Mai sunt încă și azi bătrâni cari vor fi privind uneori cu evlavie și mișcați vreun frumos volum primit odinioară – sunt mai bine de 50 de ani – din mâna lui Fontanin, ca premiu, cu autograful lui astfel conceput: „Dilectului meu scolaru”... Sau poate chiar vreunul care va fi fost de față la festivitatea aceasta școlară din vara anului 1877, când, în prezența lui Vodă Carol I, Fontanin a pronunțat o cuvântare patriotică așa de mișcătoare, că a smuls lacrimi ascultătorilor.

Înrăurirea ce a exercitat Fontanin asupra intelectualității vremii sale e mai mare de cum și-ar închipui-o cineva. El și-a impus sistemul său în materie de limbă și scriere, sistem care îi era propriu, Statutul „Glubului professorale”, ce el înființase în 1879 în orașul nostru, avea ca un punct din programul său „afundă unnu diurnariu allu seu, care pren form’a ea se represente *directiunea limbistica den Craiova*”. Acest organ tot el l’a creat, în 5 iunie 1880, când apare primul număr din „Vocea Română”. Sistemul său limbistic ținde a ține cumpăna între două tendințe contrare: etimologismul extremist și fonetismul fără rezerve. Ca mostră, dăm aci două strofe dintr’un „Essordiulu și invocațiunea unui proiectatu Traianu”, fragment epic în versuri iambice nerimate, din revista pomenită, nr. 1, pag. 6.

Volu a cantare lupi’a cumplita, ingemenata,
Ce sustienû în veclime Traianu imperatoriu
În contr’a lui Decébalu, ferosulu daticu rege,
Plantandu Roman’a gente la Istru si Carpati.

O genie potente allu Romei veclie-eterne !
Inspira versulu temidu allu seui stranepolu,
Se pota demnu narrare vertutea strabunesca
Romaniloru de-essemplu, altôru-a de temutu.

Adaug și aceste mostre de traduceri ale lui Fontanin, din versuri latine, în metrul originalului :

Nos ubi decidimus, pulvis et umbra sumus. (Horatius).
Noi dupo ce decademu, umbra si pulbere semu.
Quidquid agis, prudenter agas et respice finem. (Zicătoare veche)
Veri ce faci, cu mente se faci si te ulita la urme.

Donec tu felix eris multos numerabis amicos. (Ovidius).

Cătu vei fi fericitu, multi numeră-vei amici.

De pe urma tendinței latinizante a profesorului dela liceul craiovean, care vrea să evidențieze romanitatea noastră, mulți din foștii săi elevi s'au ales răsbotezași cu un nou nume de familie: Pretorian, Popilian or Pomponiu, Presbiterianu și Sacerdoșeanu (fii de preot), Pictorian, Colorian sau Tinctorian (ficiori de jugravi or de boiangii); pe cutare dela Ocnele-Mari l'a chemat Maroceanu, băiatul unui Ilie a devenit Elian, al lui Pavel Paulian; Ciocazan era Cicadian, iar un copil din flori a rămas Columbeanu, adică: adus pe lume de o columbă!

Profesorul Fontanin era ceea ce numim: un om bine crescut. Distincțiunea manierelor sale și decența rezervă în care se ținea cu colegii săi da cancelariei școalei o notă de nobilă severitate. Prestanța sa firească și marea-i autoritate morală impunea celor ce frecventau aceeași casă o ținută la fel, iar școlarii învățau văzându-l buna purtare și semnele exterioare ale unei educațiuni îngrijite.

În semn de prețuire pentru erudiția lui, Academia Română îl alege membru al ei în 10 Sept. 1870. Din modestie el refuză această onoare. În 1879 fiind din nou ales, el acceptă fotoliul academic, în care nu avu parte să șadă decât o singură dată. Mai târziu el e numit și în comisiunea ce avea să redacteze dicționarul latino-român.

La coloana meritelor acestui ales bărbat rămâne să mai însemnăm pe acele de om de caracter și de patriot. Stima și respectul concetățenilor săi nu le avea nimeni mai mult ca el. Un profesor din vremea sa scrie: „Fontanin era o aparință distinsă în mijlocul lumii de atunci, ceea ce explică în deajuns marea autoritate de care s'a bucurat“. Era „un caracter nobil și desinteresat. Ca director a fost cel mai aprig apărător al colegilor săi, străin de cabală și intrigă, disprețuitor fin al celor mici și vulgari, generos, liberal, rezervat și formalist de o acurateță diplomatică în raporturile sale cu lumea“⁶⁾.

O dovadă a curajului său civic, ca Român, o dă mândrul și îndrăznețul său gest de protestare demnă făcut înaintea autorității militare muscălești, când oștirile acestora ocupă localul școalei al cărei director era, în primăvara lui 1854, cu toate că era sigur de represaliile lor.

⁶⁾ Vd. articolul mai sus citat al lui I. Tanoviceanu.

În viața politică s'a amestecat o singură dată, punându-și candidatura la deputăție în orașul nostru, în 1879, dar a căzut în alegeri.

Sfârșitul lui Fontanin a fost tragic și neașteptat. În Iulie 1881 se răspândi vestea că a înnebunit. În accesul său de demență își puse pe foc o seamă de manuscrise și un caiet de memorii, aprinzând și perdelele casei. Incendiul fu slins repede, iar bolnavul trimis la București în casa de sănătate a doctorului Suțu din Str. Plantelor. Familia l-a dus într'un rând și la Viena, dar starea lui nu s'a mai îndreptat, se pare.

Fontanin moare la 24 Aprilie 1886, iar în ziua de 26 este înmormântat la cimitirul Bellu din Capitală.

De pe urma acestui mare învățat, profesor eminent, despre care Tanoviceanu, fostul lui școlar, spunea (art. citat, pag. 382) la înapoierea-i din Franța, unde audiase cursul de literatură latină al lui Gaston Boissier, profesor la Collège de France și membru al Academiei Franceze: „Putem afirma că, fără teamă ca patriotismul și dragostea dascălului nostru ne-ar fi întunecat spiritul dreptății, că nici ca erudițiune, nici ca talent de expunere, întru nimic Fontanin nu era inferior lui Gaston Boissier“.

Și totuși, din atâta știință și din atât talent n'a rămas, vai ! nimic, sau aproape nimic. Căci ce poate însemna un biet „Cursu elementariu de geografia fizică și matematică, cu o introduciune în studiul geografiei, de G. Mar, Fontaninu“, tipărit în București la 1855, cum și cele câteva articole și poezii ce a publicat în „Vocea Română“ din 1880 — atâta scris a rămas doar dela el ! — față de bogăția acestui suflet bine înzestrat ⁷⁾, față de erudiția lui cheltuită cu generoasă risipă și cu prea puțin rod pentru mediul mult prejos sie-și al lui Fontanin.

Cu adâncă melancolie închei articolul meu, gândindu-mă la trista soartă a acestui profesor—unul ca atâția !—, îndreptar al unei generații, animator și făuritor de idealuri, care din huma amorfă a modelat cu degete delicate statuete și figurine de lux : suflete.... și din care astăzi n'a mai rămas decât o amintire la o mână de bătrâni, cari și aceia se vor duce mâine... Și atunci Fontanin va fi un nume, un simplu

⁷⁾ Cele câteva scrisori autografe din ale lui Fontanin ce se află în posesiunea Acad. Rom. sunt în lotul celor trimise la Moscova în 1916, deci cași pierdute.

nume înmormântat într'un articol de revistă ca al meu, or într'un dicționar de nume proprii...

Peste doi ani, când se împlinește o jumătate de veac dela trecerea din viață a fostului inspector și director al liceului „Carol I“, s'ar cuveni să așezăm la loc de cinste în aula școalei, cu un cuvânt de pomenire, bustul lui G. M. Fontanin ⁸⁾.

C. D. FORTUNESCU.

⁸⁾ Dintr'o scrisoare a lui I. Tanoviceanu către I. G. Plessia, din 23 Mai 1916, aflu că profesorul universitar bucureștean organizase o subscripție „numai a foștilor elevi ai lui G. M. F.“ cu scopul de a-i aduce oasele la Craiova și a-i ridica aci un monument. Spune că pe lista nr. 1 au subscris câte 500 lei el, Sava Șomănescu și Toma Stelian, iar alții mai puțin. O listă o trimete lui Plessia la Craiova. Aceasta, cu un total de 860 lei strânși din orașul nostru, a fost depusă la 5 Aug. 1922 pe seama direcției Liceului Carol I, cu recipisa nr. 10656. prin d-l avocat C. M. Ciocazan.